

Programma Kansen voor West III

versie 20-12-2021

Definitieve Versie ter indiening in SFC 2021-2027

CCI	
Titel in het Engels	Programme ERDF 2021-2027 Western Netherlands
Titel in nationale taal (talen)	Programma EFRO 2021-2027 West-Nederland
Versie	
Eerste jaar	2021
Laatste jaar	2027
Subsidiabel vanaf	<i>1 januari 2021</i>
Subsidiabel tot	<i>31 december 2029</i>
Nummer van het besluit van de Commissie	
Datum van het besluit van de Commissie	
Nummer wijzigingsbesluit lidstaat	
Datum inwerkingtreding wijzigingsbesluit lidstaat	
Niet-substantiële overdracht (artikel 19.5)	JA/NEE
Onder het programma vallende NUTS-regio 's	NL23 Flevoland NL230 Flevoland NL31 Utrecht NL310 Utrecht NL32 Noord-Holland NL321 Kop van Noord-Holland NL322 Alkmaar en omgeving NL323 IJmond NL324 Agglomeratie Haarlem NL325 Zaanstreek NL326 Groot-Amsterdam NL327 Het Gooi en Vechtstreek NL33 Zuid-Holland NL332 Agglomeratie Den Haag NL333 Delft en Westland NL337 Agglomeratie Leiden en Bollenstreek NL338 Oost-Zuid-Holland NL339 Groot-Rijnmond NL33A Zuidoost-Zuid-Holland

---

Betrokken fonds	☒ EFRO
	☐ Cohesiefonds
	☐ ESF+
	☐ EFMZV

1. Programmastrategie: belangrijkste ontwikkelingsproblemen en beleidsreacties

Referentie: artikel 22, lid 3, punt a), i)-viii) en x), en artikel 22, lid 3, punt b), van Verordening (EU) 2021/1060 (GB-verordening)

1.A SAMENVATTING VAN DE BELANGRIJKSTE UITDAGINGEN

Het programma Kansen voor West (KvW) beslaat het landsdeel West-Nederland (West), bestaande uit de provincies Noord- en Zuid-Holland, Flevoland en Utrecht. De economische, sociale en culturele diversiteit van dit landsdeel biedt vele kansen en uitdagingen. Met 8,2 mln inwoners woont bijna de helft van Nederland binnen deze vier provincies en ook de 4 grootste steden liggen in West. Het BRP van €397 miljard is ruim de helft van het totale Nederlandse BBP. West heeft een competitief economisch milieu en alle regio's staan in de top van de Regional Competitiveness Index. De regio heeft o.a. 7 universiteiten, 4 universitair medische centra, de grootste haven, één van de drukste vliegvelden van Europa en een beroepsbevolking waarin 42% hoogopgeleid is. De land- en tuinbouw uit de Bollenstreek en Westland is wereldberoemd om de hoge productieopbrengst en de productiekwaliteit.

Toch zijn de uitdagingen de komende jaren enorm. Vergrijzing, globalisering en digitalisering zijn krachtenvelden die een blijvende impact hebben op de maatschappij. De klimaat- en coronacrisis hebben duidelijk gemaakt dat, voor behoudt van kwaliteit van leven met een veilige, duurzame, gezonde en weerbare toekomst, de herinrichting van de economie een urgent korte- en langetermijnsvraagstuk is. Binnen het landsdeel zijn er verschillen; Utrecht en Noord-Holland scoren zeer hoog in de Regional Innovation Scoreboard (Innovation Leader-) en volgt Zuid-Holland slechts met kleine achterstand (Strong Innovator+). Toch blijft West nog fors achter op Europees gemiddelde bij twee belangrijke indicatoren. Dat zijn private R&D-uitgaven (70% vh EU-gemiddelde) en nieuwe producten die op de markt komen (79% vh EU-gemiddelde)

Om deze uitdagingen succesvol aan te gaan zal er in West op vele vlakken geïnvesteerd moeten worden. In 2050 willen wij een volledig klimaatneutrale en circulaire samenleving. Dit betekent voor bv. het Rotterdamse havengebied alternatieve energiebronnen voor de scheepvaart en industrie, maar ookde industrie zelf moet circulair en CO₂ neutraal. Dit vraagt om een nieuwe infrastructuurle inrichting, deels door productieprocessen te innoveren, maar ook dat bepaalde bedrijvigheid verdwijnt en andere vormen daarvoor terugkomen. Tot slot hebben deze ontwikkelingen effect op de hoeveelheid en type werk dat beschikbaar is. Huidige werknemers hebben niet altijd de kennis en vaardigheden voor het werk van de toekomst, terwijl de gewenste vaardigheden onvoldoende aanwezig zijn in de arbeidsmarkt.

Voor de regionale transitie heeft West een Regionale Innovatie Slimme Specialisatie Strategie (RIS3) opgesteld, welke de basis vormt voor OP KvW III. Deze is gebaseerd op de regionale economische visies en agenda's die lokale en regionale overheden hebben opgesteld met diverse stakeholders, aangevuld met analyses van de krachten en zwaktes van de regionale economie. Leidmotief van de strategie:

West voert een missiegedreven innovatiestrategie, gericht op valorisatie en het wegnemen van obstakels voor brede implementatie van innovaties nodig voor de maatschappelijke transities.

Acceptatie door bedrijven en inwoners is van groot belang, evenals de ontwikkeling van skills op de arbeidsmarkt. Kernwoorden zijn circulair, klimaatneutraal, gezond, veilig, digitaal en integraal.

Voortbouwend op de uitdagingen uit de RIS3, gaat het programma KvW III over investeren in projecten met een bijdrage aan maatschappelijke en economische transities. Dit betreft de transities naar een klimaatneutrale, gedecarboniseerde en circulaire economie binnen een veilige en gezonde samenleving. West is een regio met een diverse economie maar specialisatie en diversificatie kansen zijn volgens de RIS3 het grootst in circulaire en groene chemie; duurzame en klimaatonafhankelijke voedselproductie; regeneratieve geneeskunde, delta en watertechnologie en duurzame circulaire bouw gekoppeld aan cross overs voor opschaling en inzet van sleuteltechnologieën (kwantumtechnologie, 5G, datascience en sensoriek).

Daarom heeft het programma uit de EFRO-verordening drie beleidsdoelstellingen geselecteerd voor 2021-2027:

- 1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie.*

2. Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer.
5. Europa dichterbij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen.

1.A.i. Sociale, economische en territoriale verschillen

Cohesiebeleid wil de sociale, economische en territoriale verschillen binnen EU te verkleinen. Hoewel West grotendeels tot de meer ontwikkelde regio's behoort, zijn in de RIS3 op elk van deze dimensies uitdagingen geïdentificeerd. Het investeringsvolume in R&D in West is met 2% van BRP onder het EU-gemiddelde van 2.2%. Dat moet aanzienlijk omhoog om in de EU top te komen, waar R&D-investeringen gemiddeld 3.7% van het BRP zijn. KvW heeft in de vorige 2 edities al succesvol bijgedragen aan het verkleinen van deze verschillen. Die inzet moet structureel worden bestendigd met deze 3e editie.

West heeft zich ingespannen op het vlak van klimaat(innovaties), maar is nog ver verwijderd van een fossielvrije-circulaire en CO₂-vrije situatie. In vergelijking met andere regio's in EU is er op een aantal onderdelen een forse achterstand, o.m. op alle klimaatonderdelen. Het aandeel hernieuwbare, niet-fossiele energievormen in het totaal is toegenomen, maar West loopt nog achter op het EU-gemiddelde. Eurostat becijferde dat Nederland slecht scoort op duurzame energie. In 2018 kwam 7,4% van de gebruikte energie uit hernieuwbare bronnen. In 2019 is dit gestegen naar 8,6% van het finale energieverbruik, maar lager dan de 14% waar Nederland in 2020 aan moest voldoen. West zet wel stappen qua hergebruik van materialen, 13% van de producten in 2019 was gemaakt van hergebruikt materiaal. Dat is nog ver verwijderd van de streefcijfers voor 2050 voor een circulaire economie waarin 80% van de producten, processen en grondstoffen herbruikbaar is. Hiervoor zijn veel investeringen nodig, net als voor klimaatadaptatie, CO₂-reductie, verbeteren van de luchtkwaliteit en het thema water.

Hoewel de inkomensongelijkheid in NL relatief klein is, is er wel sprake van een significante vermogensongelijkheid en zijn de verschillen in West groot. In grote steden is sprake van armoedeconcentratie, wat blijkt uit o.a. de hoge Gini-coëfficiënten[een statistische maatstaf om de mate van (on)gelijkheid in inkomen of vermogen aan te geven]. Ook demografische ontwikkelingen zullen de komende jaren van grote invloed blijven op het arbeidspotentieel. Hoewel de Randstad een relatief jonge bevolking heeft, gaat de vergrijzing de komende jaren een grote impact hebben op de economie in NL. Het aantal werkenden t.o.v. de totale bevolking daalt, de druk op de pensioenfondsen neemt toe en de vraag naar zorg stijgt..

Flevoland kent als transitiegebied een afwijkend beeld in vergelijking met de rest van West met het hoogste werkloosheidspercentage van NL (4,5% eerste helft 2021) [bron CBS]. Er is economisch gezien een sterke afhankelijkheid van klein Mkb en er is geen dominante sterke sector buiten de landbouw. Juist die staat voor een enorme uitdaging gezien de transitie naar minder stikstof en meer kringlooplandbouw. Door deze kenmerken kent Flevoland relatief een groot aantal bedrijfssluitingen en veel nieuwe bedrijfsvestigingen. Door de conjunctuurgevoeligheid zijn gevolgen van een crisis sneller merkbaar. De uitdaging is de economie weerbaarder te krijgen.

In de G4, vooral in de ontwikkelgebieden, komen problemen, zoals werkloosheid, segregatie en armoede samen voor. Te grote onevenwichtigheden in de stad leiden tot een negatieve spiraal van krimp, wegtrekken van bedrijven en inwoners en het ontstaan van sociale onrust. Tot slot zijn er ook demografische effecten, die de verschillen vergroten. Verjonging in een beperkt deel van de G4-steden en vergrijzing in de landelijke gebieden van West zetten door.

Acties gericht op de energie- en klimaat transitie zijn onder PA 2 onder gebracht., daar waar de acties meer op de transities naar gezonder, digitaler en veiliger liggen, onder PA 5 .

1.A.ii. Marktfalen, investeringsbehoefte en interventielogica

Het programma wordt ingezet voor de transitiedoelen en vergt een integrale aanpak van innovatie, klimaat en duurzame stedelijke ontwikkeling. Alleen bij een geïntegreerde, elkaar versterkende inzet kunnen de transitie-

opgaven worden ingevuld. De RIS3 is daarmee de basis voor het volledige. De primaire transitie is die naar een CO₂ vrije, klimaatneutrale, circulaire en emissieloze economie met minder mobiliteit en meer digitaliteit. Daarnaast naar een gezondere levensstijl met minder zieken, minder gezondheidsverschillen en meer zorg in de eigen leefomgeving. Tot slot is er de transitie naar een veiligere samenleving met minder dreiging en criminaliteit. Uiteraard kan niet de gehele transitieopgave vanuit dit programma gefinancierd worden. Er zal gestreefd worden naar complementaire inzet en focus op valorisatie van innovaties; circulaire- en energietransitie en de geïntegreerde aanpak van de ontwikkelgebieden met de bewoners en ondernemers in de G4.

Innovatie

Voor de RIS3 is een analyse gemaakt van de innovatiegraad en het concurrentievermogen van West, inclusief een analyse van de samenwerking tussen bedrijfsleven en kennisinstellingen in de regio en een SWOT-analyse van de regionale economie. Hieruit bleek dat, hoewel West een sterke economische basis heeft, de economische groei achterblijft in vergelijking met concurrerende regio's, de financieringsmogelijkheden voor innovatie beperkt zijn en het aandeel R&D-investeringen t.o.v. het BRP laag is. Bovendien is de veerkracht en daarmee de adaptiviteit van de arbeidsmarkt beperkt en sluiten vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet aan.

Nog altijd kent West het probleem van een lage innovatiesnelheid en achterblijvende valorisatie van kennis in nieuwe producten en diensten [De private uitgaven aan R&D liggen op 70% van het EU-gemiddelden het aantal nieuwe producten op de markt op 79% van het EU-gemiddelde, bron: Regional Innovation Scoreboard]. Binnen Nederland zit het percentage private R&D uitgaven in West tussende 1 en 1,3% en daarmee amper op de helft van bijvoorbeeld Noord-Brabant (bron CBS 2019). De vraag vanuit het Mkb naar financiering voor valorisatietrajecten blijft onverminderd groot. Dit blijkt onder meer uit ex-ante onderzoeken die KvW II in de zomer van 2020 liet uitvoeren naar het financieringsgat in West. Hoewel de financieringsinstrumenten (FI's) een positieve bijdrage hebben geleverd aan innovatiefinanciering, toont de tussentijdse evaluatie dat het financieringsgat onverminderd groot is.

De lage R&D intensiteit in West heeft een relatie met de "Valley of Death". Innovaties die de proof-of-conceptfase in gaan- worden (nog) door de markt niet gefinancierd, omdat ze op bredere schaal getest moeten worden en nieuwe investeringen nodig hebben. Ook in de latere opschalingsstadia van productontwikkeling hebben bedrijven nog altijd veel moeite om financiering rond te krijgen. Private equity partijen, banken en zelfs nationale investeringsfondsen zijn erg terughoudend met het verstrekken van financiering, zolang de afzetmarkt niet is onderbouwd met langdurige contracten of een partij die optreedt als launching customer. Voor innovatie wordt een mix beoogd van subsidies en FI's. Voor de hogere TRL's geldt dat vaak sprake is van een "2nd Valley of Death". Daar waar de private investeerders voorheen "eerder instapten" is dat nu structureel later in het traject. Met name voor innovaties in de Life Sciences en in de circulaire chemie, 2 belangrijke smart specialisations voor West, geldt dat het traject tot marktintroductie lang is vanwege meer en langere test- en validatie-trajecten vanwege hogere eisen om producten gezond en veilig te kunnen vermarkten. Dit geeft een verschuiving, waarbij langer subsidies nodig zijn, maar in de latere fases zeker ook FI's, daar waar businesscases helder worden en FI's dicht bij de markt een effectiever instrument vormen. Beide instrumenten zullen daarom naar verwachting ongeveer in gelijke verhouding met 2014-2020 nodig zijn.

Al deze factoren leiden ertoe dat innovatie achterblijft bij het innovatiepotentieel van de regio. Belangrijke marktimperfections zijn:

1. de uitgaven aan R&D die, ondermeer vanwege de Valley of Death, achterblijven;
2. het beperkte aandeel van vernieuwde/nieuwe producten in het BRP;
3. bedrijfsinterne obstakels die de implementatie van innovaties belemmeren;
4. Een capaciteitsgebrek op de arbeidsmarkt en een tekortschietende adaptiviteit van de beroepsbevolking;
5. soms ontoereikende wet- en regelgeving en een te trage aanpassing daarvan, wat belemmerend kan werken voor de implementatie van innovaties;
6. ontbrekend draagvlak voor de brede toepassing van innovaties binnen de sector, bij de eindgebruiker of in de samenleving.

Deze obstakels uit de RIS3 belemmeren de implementatie van innovaties: Technologische ontwikkelingen vragen nieuwe skills. Werknemers moeten in staat zijn snel nieuwe kennis en vaardigheden eigen te maken en opleidingen moeten zich in hoog tempo aanpassen aan de nieuwste ontwikkelingen. Vooral de digitalisering vereist ook van werkenden life long learning. Bij de aanpak van de Human Capital-obstakels zal niet kunnen worden volstaan met anders opgeleide schoolverlaters, maar zal ook re- en upskilling van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt en kwetsbare werkenden pure noodzaak zijn om te komen tot de grote maatschappelijke transitie naar een CO₂ neutrale en volledig circulaire samenleving met voldoende gezond voedsel, water en veiligheid.

Naast de noodzaak van voortdurende aanpassing van nieuwe (digitale) vaardigheden voor werkenden is er ook te weinig nieuw arbeidspotentieel dat afgestudeerd is met een technische betakwalificatie (in NL nog 9% onder het EU gemiddelde). Technische vaardigheden en gekwalificeerd personeel zijn van cruciaal belang voor het innovatievermogen van de Nederlandse economie en de productiviteitsgroei.

Ook de bedrijfsvoering kan een obstakel zijn voor de succesvolle implementatie. Om nieuwe technologieën ingebed te krijgen in reguliere werkprocessen moet de bedrijfsvoering anders worden ingericht. Hiervoor wordt niet altijd tijd of geld vrijgemaakt, of de benodigde kennis ontbreekt. Het Mkb speelt een belangrijke rol in het toepassen en gebruik van innovaties, maar veel Mkb'ers zijn terughoudend bij het implementeren van nieuwe technologieën. Vraagstukken omtrent bedrijfsvoering zijn ook bij de ontwikkelaar te vinden. Ontwikkelaars hebben zelf lang niet altijd de capaciteit om zelfstandig hun product op grote schaal te produceren of het lukt ze niet zelfstandig om een producent te vinden. Of bij gebrek aan ambitie en/of kennis om een bedrijf op te zetten voor de productie en verkoop van de innovatie en heeft ondersteuning nodig.

Naast deze vraagstukken kunnen wet- en regelgeving en het ontbreken van draagvlak belangrijke externe obstakels zijn. Wettelijke eisen kunnen het op de markt brengen van nieuwe producten of processen vertragen, maar wanneer een product op de markt gebracht is, moet men ook bereid zijn de innovatie aan te schaffen of te implementeren. Wanneer het gaat om een gebrek aan draagvlak is er vaak sprake van (een combinatie van) problemen op het gebied van kennis, houding, gedrag en betaalbaarheid.

Deze obstakels kunnen ertoe leiden dat innovaties pas na verloop van tijd of zelfs nooit succesvol de markt halen, terwijl de technische en de economische haalbaarheid reeds is aangetoond. Het vroegtijdig in kaart te brengen en projecten te ondersteunen bij het aandragen van oplossingen kan implementatie van innovaties versnellen.

Klimaat

Marktfalen zien we ook bij de financiering van projecten gericht op de grote transitie-uitdagingen en de analyse voor innovatie geldt onverkort voor de klimaatdoelen op alle genoemde onderdelen. De kosten van de overgang naar een duurzame, circulaire economie zijn hoog, terwijl de investering niet altijd terugverdiend wordt. Zo berekende het PBL dat woningbezitters de investeringen die nodig zijn om hun woning energieneutraal te maken niet zullen terugverdienen door lagere maandlasten. De benodigde investeringen in infrastructuur zijn vaak dusdanig hoog dat private partijen deze niet kunnen of willen dragen en tevens geldt het risico dat de investering uiteindelijk niet rendabel wordt. Tot slot zijn de kosten van innovatieve oplossingen vaak hoger dan van conventionele oplossingen, waardoor de markt geneigd is om toch voor conventionele oplossingen te kiezen. Dit noodzaakt tot stimulering van circulaire business-modellen. Eco-design van nieuwe of aan te passen productieprocessen moeten worden ondersteund, de private financieringsmarkt vindt dit te risicovol. Door voldoende incentives om circulair en duurzaam te gaan denken en ontwerpen kan een gedragsverandering in de economie worden ingezet.

Een belangrijk obstakel bij projecten die bijdragen aan de duurzaamheidsdoelstellingen is de onrendabele top. Deze maakt projecten onaantrekkelijk voor private investeerders en zorgt ervoor dat investeringen uitblijven en belangrijke projecten niet tot uitvoering komen. Een ander obstakel is dat vaak geen productielocatie kan worden gerealiseerd binnen de stikstofnormen qua bouw. De stikstof uitdaging zal meegenomen moeten worden bij de projecten, denk aan bijvoorbeeld compenserende maatregelen.

Voor de inzet op klimaat wordt een vergelijkbaar instrumentarium verwacht aan de vorige periode. Voor investeringen waar opbrengsten of kostenbesparingen tegenover staan, wordt bij voorkeur gewerkt met financieringsinstrumenten en voor andere type investeringen met subsidies.

In het Klimaatakkoord (verder INEK), nader vertaald in 30 Regionale Energiestrategieën, is een doelstelling opgenomen om in 2030 35 Twh duurzame energie op te wekken. De totale investeringsbehoefte is 100 miljard euro. Dit programma levert een bescheiden bijdrage. Voor het Nationaal Innovatieprogramma is de komende jaren ca. 120 miljoen per jaar beschikbaar vanuit het rijk. Dit zal gematcht worden vanuit de regio met o.m. de beschikbare EFRO-middelen, zoals afgesproken in het KIA-KIC-convenant (11-11-2019).

Duurzame Stedelijke ontwikkeling

Naast marktfalen zit er ook een andere aspect aan de transities. In achterstandsgebieden van de G4 - geselecteerd voor de GTI's - is de duurzaamheidsopgave het grootst, maar ontbreken de middelen voor de noodzakelijke investeringen. In deze gebieden wonen en werken bijna uitsluitend kwetsbare groepen, waaronder een hoog aandeel met een migratieachtergrond. Ook wanneer er draagvlak is onder de bewoners, ontbreken de middelen om te investeren in het verduurzamen van woningen en de private financieringsmarkt kan die door marktimperfecties niet afdichten.. Bovendien worden juist de mensen in deze gebieden vaak onevenredig hard geraakt door, zowel de kosten die de transities met zich meebrengen als de verschuivingen die op de arbeidsmarkt plaatsvinden als gevolg van de transities. Daarom zal in haalbare draagvlak- en innovatieconcepten geïnvesteerd moeten worden om deze gebieden voldoende te kunnen laten volgen in de transities. De gebiedselectie is gedaan aan de hand van sociaal-economische kengetallen als het BNP, de werkloosheid en de brede welvaartsindicator.

In diezelfde GTI-gebieden staan de meeste mensen aan de zijlijn van de arbeidsmarkt en hebben de jongeren vaak het minste perspectief. Juist die groep is echter nodig om in de nabije toekomst de vacatures, die ontstaan door de transities, op te vullen. Er is namelijk in die gebieden wel veel arbeidspotentieel. De transities in de arbeidsmarkt van de toekomst zorgen ervoor dat het steeds belangrijker wordt dat mensen weten waar de nieuwe banen ontstaan en welke vaardigheden er nodig zijn. Doordat de transities in werk nog niet samen komen met het aanbod van werknemers, ontstaat er een mismatch op de arbeidsmarkt.. Het is van belang dat iedereen mee kan doen, ook mensen die al langere tijd aan de kant staan. Werkgevers hebben in de afgelopen jaren laten zien dat zij graag meewerken aan het toegankelijk maken van de arbeidsmarkt. Dat gebeurt met initiatieven, waarin werklozen, zij-instromers of mensen uit krimpsectoren worden bij- of omschoold. De huidige ontwikkelingen als gevolg van COVID-19 hebben een extra ingrijpend effect op de arbeidsmarkt, waarbij sprake is van cross-sectorale mobiliteit. Een hoger segment van de arbeidsmarkt wordt hierdoor eveneens geraakt, waardoor er voor een grotere groep mensen geen werk is. Tegelijkertijd zorgt COVID-19 voor nieuwe ontwikkelingen op de arbeidsmarkt, waardoor er weer nieuwe banen ontstaan.

Met KvW III en de GTI's kunnen bedrijven, overheden en het onderwijs ondersteund worden om te investeren in een stevige structuur en randvoorwaarden om de mismatch te verkleinen in de GTI-gebieden. Dit sluit ook aan op de Urban Agenda met name actielijn Jobs and Skills.

Voor deze prioriteit gaat het primair om investeringen waar niet direct opbrengsten of kostenbesparingen aan gerelateerd kunnen worden en dus voornamelijk instrument subsidies worden gebruikt. Nader onderzoek naar het (her)gebruik van financieringsinstrumenten wordt begin 2022 afgerond.

1.A.iii. Aanbevelingen en Aansluiting Europees Beleid en complementariteit andere steunvormen

In bijlage D van het Landenrapport NL 2019 heeft de EC haar voorlopige standpunten over prioritaire investeringsgebieden en randvoorwaarden voor de uitvoering van het cohesiebeleid in de komende programmaperiode bekend gemaakt. De prioritaire investeringsgebieden die de EC voor NL heeft geïdentificeerd behoren tot de beleidsdoelstellingen 1, 4 en 5 (een slimmer Europa; een socialer Europa; Europa dichterbij de burgers). In dit OP wordt hierbij aangesloten.

Europa heeft duidelijk de wens uitgesproken dat programma's binnen het cohesiebeleid ook prioriteit moeten geven aan de beleidsdoelstelling, een groener, koolstofarm Europa. Hier komt bij dat de EC op 11 december 2019 haar Green Deal gepresenteerd heeft, waarin de EC een routekaart heeft uitgestippeld met een reeks aan maatregelen gericht op het efficiënter gebruiken van hulpbronnen door over te schakelen op een schone, circulaire economie, de biodiversiteit te herstellen en vervuiling terug te dringen. KvW III sluit hier op

aan. In het verlengde hiervan zal bij de beoordelingen van de relevante investeringen getoetst worden op de principes van het “New European Bauhaus initiative”.

Innovatie

Hier identificeert de EC 5 onderdelen waarin NL kan investeren om innovatie te stimuleren:

- *het ontwikkelen en gebruiken van het innovatie-ecosysteem en het stimuleren van marktgerichte samenwerking tussen het bedrijfsleven en onderzoekscentra om bedrijven, in het bijzonder Mkb, meer te laten investeren in onderzoek en innovatie;*
- *het stimuleren van interregionale samenwerking in nieuwe waardeketens, ook met andere lidstaten;*
- *het versterken van investeringen in het ontwikkelen van nieuwe processen, producten en diensten;*
- *het ondersteunen van uitbouw van campussen en living labs, met deelname van Mkb;*
- *het aanpakken van de uitdagingen op het gebied van vaardigheden voor slimme specialisatie en innovatievermogen van het Mkb, die op geïntegreerde wijze samenhangen met de investeringsbehoeften.*

Klimaat

De Europese Green Deal staat voor een nieuwe groeistrategie met ambitieuze doelstellingen voor de economische zone. In 2050 heeft de EU een economie zonder netto-uitstoot aan broeikasgassen, die gebruik maakt van betaalbare, veilige en schone energiebronnen, waarin gebruik gemaakt wordt van duurzame en slimme mobiliteitsoplossingen en waar schone en circulaire productieprocessen de basis vormen voor het bedrijfsleven. Hiervoor:

- *zijn grote investeringen nodig, waarbij er jaarlijks naar schatting 260 miljard euro extra geïnvesteerd moeten worden door Europa, Rijk, regio en privaat.*
- *is het Just Transition Fund (JTF) is een essentieel onderdeel. Dit zijn middelen voor de transitie van gebieden met industrie die sterk afhankelijk is van fossiele brandstoffen waarbij synergie kan worden bereikt door complementaire inzet voor een circulaire op duurzame gebaseerde transformatie van de industrie middels innovatie en uitrol van nieuwe concepten.*
- *is op 11 maart 2020 is het nieuwe EU-actieplan, kern van de EU Green Deal, voor de circulaire economie gepubliceerd met acties die de circulaire economie ondersteunen in elke stap van de waardeketen.*
- *is duidelijk dat we de overgang naar een volledige circulaire economie met een combinatie van het gebruik van hernieuwbare energiebronnen, energie-efficiency en de omslag naar een circulaire economie inclusief het hergebruik van opgeslagen CO₂, moeten bewerkstelligen.*
- *zijn in het Nationale Klimaarplan (INEK 2019) aan 5 sectortafels afspraken gemaakt over concrete klimaatdoelstellingen en hun bijdrage aan het behalen hiervan: Gebouwde omgeving, Mobiliteit, Industrie, Landbouw en landgebruik, Elektriciteit. Tevens zijn er afspraken gemaakt over crosssectorale thema's, zoals de Integrale kennis- en innovatieagenda, Arbeidsmarkt en scholing en Financiering door de markt. Alle afspraken moeten gezamenlijk leiden tot een reductie van de nationale broeikasgasuitstoot met 49% in 2030.*

Het OP sluit volledig bijaan het INEK.:

- *Onder PA 1 en PA 2 is er ruimte voor innovatieve projecten die een bijdrage leveren aan vermindering van de stikstofdepositie en het verbeteren van de luchtkwaliteit Voorbeelden zijn verduurzamingsinitiatieven in de mobiliteitssector (o.m.scheepvaart, zoals walstroom), projecten ter stimulering van elektrisch vervoer of verduurzaming van de industrie.*

Duuzame Stedelijke Ontwikkeling:

Voor de inzet hierop sluiten we aan op de landenspecifieke aanbeveling uit annex D van 2019:

- *het op geïntegreerde wijze ondersteunen van het herstel van achtergestelde stadswijken, inclusief die belangrijke integratie-uitdagingen voor hun bewoners met migratieachtergrond;*
- *het bevorderen van bedrijfsincubatoren en investeringssteun voor micro-ondernemingen en het creëren van bedrijven of banen en sociale innovatie;*
- *door het ondersteunen van de modernisering van uitrusting en infrastructuur om mensen om- of bij te scholen als garantie voor een leven lang leren, voor inzetbaarheid en het aanpassen aan veranderingen op de arbeidsmarkt en hen te integreren op de arbeidsmarkt,*
- *door de complexe en onderling verweven behoeften van mensen aan te pakken, met name op het gebied van vaardigheden en werk. Het versterken van investeringen door steden in onderzoek en innovatie, in samenwerking met alle stakeholders,*

Daarnaast zetten we in op het bevorderen van sociale innovatie en demonstratie- of proefprojecten ter ondersteuning van de koolstofarme agenda en de transitie naar een circulaire economie. Daarbij kan, indien sprake is van netwerken met toegevoegde waarde, ook worden voortgebouwd op internationale samenwerkingsverbanden uit bijvoorbeeld het URBACT-programma. De uitdaging om deze groepen te integreren in de arbeidsmarkt zijn ook sterk verbonden met de eisen die op een veranderende arbeidsmarkt gesteld worden aan potentiële werknemers. Daarom wordt aanbevolen om te investeren in het promoten van een leven lang leren, flexibele mogelijkheden voor up- en reskilling met het oog op met name digitale vaardigheden, en het faciliteren van professionele mobiliteit en carrièreswitches. Meer dan ooit is snelle re-en upskilling van werkenden de meest essentiële succesfactor om, zowel de transitiedoelen te kunnen halen alsmede de gevolgen van COVID-19 het hoofd te kunnen bieden.

Positie EFRO-programma t.o.v. andere fondsen en kansen voor synergie

Het EFRO-programma neemt een eigen positie in ten opzichte van andere Europese en nationale programma's:

- *Het OP is volledig geënt op de kracht van West, dat economische impact en versterking van het regionale innovatie-ecosysteem beoogt. Veel andere fondsen kennen een bredere geografische scope (bv. de INTERREG-fondsen) of beslaan zelfs heel EU of NL. Binnen West werken de provincies op economisch vlak wel samen, maar is er geen ander innovatiefonds of –beleid op West-NL schaal.*
- *Innovatiebevordering gericht op economische én maatschappelijke impact binnen de transities. Veel fondsen hebben één specifieke thematische focus (denk aan LIFE+ voor milieu en klimaat, Digital Europe voor digitalisering) en zijn niet direct op bredere economische impact gericht.*
- *MKB als belangrijkste doelgroep en kansen voor het maatschappelijk middenveld. Voor meer programma's is het Mkb ook de belangrijkste doelgroep (bv. de MIT-regeling), maar voor het maatschappelijk middenveld (NGO's, burgercoöperatieven, stichtingen, (zorg)instellingen, etc.) zijn er vaak minder opties, terwijl deze groep voor het vergroten van maatschappelijk draagvlak van belang is.*
- *Ruimte voor complexe partnerschappen met Mkb'ers en kennisinstellingen.*

Het EFRO-programma sluit aan op andere instrumenten uit de innovatieketen, zoals Horizon Europe, de landelijke NWO-subsidies en de MIT-subsidies en kan een voorportaal zijn voor fondsen voor verdere opschaling.

West streeft naar maximale synergie tussen EFRO en de andere EU en nationale fondsen, en werkt hier ook samen met de andere 3 landsdelen en het Rijk aan. Het gaat dan om:

- *Inhoudelijke synergie tussen de NL EFRO-fondsen (bv. door gezamenlijk optrekken in de programmering, uniforme werkwijze betreft beoordeling en werkwijze), kennisuitwisseling, communicatie, etc.*
- *Synergie met ander innovatiebeleid op regionaal, landelijk en EU-niveau (o.a. door afstemming met het Rijk over de uitvoering van de KIA's-KIC's, de MIT, andere EZK-instrumenten, en door regionale afstemming met c.q. aansluiting op provinciaal en lokaal innovatie- en klimaatbeleid).*

- Ook op EU-niveau is in de voorbereiding van het programma de samenwerking, synergie en complementariteit gezocht met relevante fondsen en programma's, zoals ESF+, JTF en Interreg, en deze afstemming blijft ook bij de uitvoering van het EFRO-programma ontstaan.

In de regio West is de transformatie van de tuinbouwsector en het komen tot kringlooplandbouw een belangrijke uitdaging en net als in 2014-2020 kan er complementair aan het Nationaal Strategisch Plan voor ELFPO worden geïnvesteerd.

Synergie met het RRF zal moeten worden bereikt met name in relatie tot het INEK en de decarbonisering van de industrie. Aanpassingsinvesteringen voor bedrijven en innovaties zullen hun basis vinden in KvW III, maar voor de echte grote investeringen is er de Renovation Wave en grootschalige waterstof infrastructuur zal dit complementair via het RRF moeten.

De doelstellingen van het programma sluiten aan op VN duurzame ontwikkelingsdoelen, waarbij het zich met name richt op 7 (affordable and clean energy), 11 (sustainable cities and communities) en 13 (climate action). De MA stimuleert strategische inzet van aanbestedingen en stimuleert indieners om kwalitatieve lifecycle cost-indicatoren op te nemen in aanbestedingen en waar relevant daarin ook duurzaamheid, sociale aspecten en innovatie aan te moedigen.

1.A.iv. Administratieve en governance uitdagingen en vereenvoudiging

Al langere tijd is het terugdringen van administratieve lasten voor begunstigden als het gaat om verantwoording van de verkregen middelen een belangrijk doel. De afgelopen 10 jaar zijn daar steeds stappen ingezet met name gericht op standaardisering en vereenvoudiging. De extra vereenvoudiging die de 4 MA's in NL willen doorvoeren zijn vaste uur- en maandtarieven voor loonkosten van begunstigden [Zie de appendix 1]. De toegevoegde SCO's zijn op het bovenstaande gebaseerd. Daarnaast is een aparte SCO toegevoegd voor kleine kosten derden.

Belangrijk is meer afstemming met, zowel de partners en gebieden binnen West, o.m. door openstellingen gezamenlijk te doen, maar ook door een programmatische afstemming met andere programma's van andere landsdelen en andere nationale en regionale programma's wordt gestreefd naar synergie.

Tot slot is van belang dat ook voor de uitvoering van het programma, net als bij de RIS3, stakeholders aan boord blijven voor afstemming over o.m. de jaarprogrammering en andere uitvoeringsaspecten.

Uit de GTI's en de CLLD's in de vorige periode hebben we lessen geleerd.. Voor de GTI's was de belangrijkste belemmering voor een geïntegreerde inzet het verschil in onderliggende regelingen en voorwaarden. Voor de CLLD gold dat het afrekenen op uren en facturen tot veel rompslop, extra kosten en risico's leidt, waardoor we dus gaan kijken naar lump-sum afrekeningen. De CLLD's zullen via specifieke calls for proposals worden geselecteerd, in de bijlagen bij het OP voor art 23 van de CPR is dit uitgewerkt.

1.A.v. Geleerde Lessen

Omdat het huidige programma als succesvol wordt ervaren, zal KvW III voor het grootste deel op dezelfde voet doorgaan, maar uit diverse evaluaties zijn verbetermogelijkheden naar voren gekomen. Een positief punt is de projectbeoordeling door de deskundigencommissie, alleen in de methodiek en samenstelling zijn er verbeteropties. Aandachtspunt zijn de doorlooptijden voor betaling van middelen en beschikken van subsidies. Een aantal procesverbeteringen zijn noodzakelijk naast de genoemde vereenvoudiging. Inhoudelijk is met KvW II effectief en succesvol geïnvesteerd in projecten die doorgaans het verschil maken voor een sector of cross-over van sectoren. Het aantal bedrijven en kennisinstellingen dat is gaan samenwerken in fieldlabs, gezamenlijke innovatietrajecten en op andere manieren heeft de verwachting overtroffen en de innovatiestructuur versterkt. Ook de regionale FI's hebben daartoe een forse bijdrage geleverd. Borging hiervan is ook voor 2021-2027 belangrijk.

In de vorige programmaperiode zijn 5 evaluaties uitgevoerd. Naast bevestigingen van een goede aanpak en effectiviteit is een geleerde les uit de PA 2 "low carbon" dat de calls te weinig focus hadden, waardoor niet duidelijk was wat voor type projecten wenselijk waren, met als gevolg te weinig en te ongelijksortige voorstellen. Gerichtere calls waren succesvoller. De evaluatie van de GTI leverde vooral de les op met

geïntegreerde middelen ook met dezelfde voorwaarde en regeling te werken. De evaluatie voor de uitvoering duidde een positief effect van de samenwerking, met een verbeteroptie voor de ICT-functionaliteiten. Die zijn opgepakt voor KvW III.

De financiering van de GTI's met ESF is niet gecontinueerd in 2021-2027. Belangrijkste reden is dat men ESF nu meer gebiedsgericht wil inzetten en dus de GTI-aanpakken nu generiek maken voor het ESF. Daarnaast leverde de governanceverschillen tussen ESF en EFRO belemmeringen op om ze gelijktijdig, complementair in te zetten in een project.

Voor de doelstelling "Investeren in werkgelegenheid en groei":

Tabel 1		
Beleidsdoelstelling	Specifieke doelstelling	Motivering (samenvatting)
1. Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën	<i>i: Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën</i>	<ul style="list-style-type: none"> • De uitgaven voor innovatie (R&D) blijven nog steeds achter bij de doelstellingen en de concurrerende economieën. • De landenspecifieke aanbevelingen geven de noodzaak aan verder te investeren in innovatie en het vergroten van innovatievermogen (bij met name het Mkb). • De RIS3 van West geeft aan dat valorisatie en het wegnemen van obstakels voor brede implementatie van innovatie extra impuls nodig hebben. • Recent onderzoek van KvWW herbevestigt het financieringsgat tussen vraag en aanbod van innovatiekapitaal. • Met deze inzet wordt aangesloten bij de belangrijkste missies en transities van Nederland en Europa, die naar een emissieloze, circulaire en gezonde weerbare en digital economie. <p>Voor innovatie wordt een mix beoogd van subsidies en financieringsinstrumenten. Voor de hogere Technology Readiness Levels (TRL's) geldt dat vaak sprake is van een 2nd Valley of Death. Daar waar de private investeerders voorheen "eerder instapten" is dat nu structureel later in het traject. Met name voor innovaties in de life-sciences en in de circulaire chemie, twee belangrijke smart specialisations voor West, geldt dat het traject tot marktintroductie lang is vanwege langere en meer test en validatie trajecten vanwege hogere eisen om producten gezond en veilig te kunnen vermarkten. Dit geeft een verschuiving, waarbij langer subsidies nodig zijn, maar zeker ook daar waar businesscases helder worden financieringsinstrumenten in latere fases dichter bij de markt een effectiever instrument vormen. Beide instrumenten zullen daarom naar verwachting ongeveer in gelijke verhouding aan de vorige programmaperiode nodig zijn.</p>
2. A greener, low-carbon Europe by		Om een volledig emissieloze industrie te krijgen, die ook nog eens volledig op niet-fossiele basis (en circulair) draait, zijn

<p>promoting clean and fair energy transition, green and blue investment, the circular economy, climate adaptation and risk prevention and management</p>	<p><i>i: Bevorderen van energie-efficiëntie maatregelen en verminderen CO₂ uitstoot</i></p>	<p>forse investeringen nodig in de aanpassingen in gebouwen, productieprocessen en machines, die de inzet op dit doel verklaren. Er zijn voldoende innovatieve concepten ontwikkeld die onder dit programma verder doorontwikkeld en uitgerold kunnen worden en bijdragen aan een gedecarboniseerde emissieloze industrie.</p> <p>Daarnaast zal voor het bereiken van de transitiedoelen ook de bestaande bouw aangepast moeten worden om het totale energieverbruik te verlagen en aansluiting op niet-fossiele bronnen mogelijk te maken.</p>
	<p><i>ii: Bevorderen van Hernieuwbare Energie</i></p>	<p>Het aandeel van het totale energieverbruik dat gebaseerd is op hernieuwbare energie is in West ver onder de doelstellingen van de EU. Investeren in het beschikbaar krijgen en gebruiken van hernieuwbare vormen van energie blijft daarom nodig. Uitrol van innovatieve toepasbare concepten waarbij diverse bronnen gecombineerd worden en er een weerbaar systeem ontstaat is de essentie. Geothermie, aquathermie, restwarmte en waterstof zijn daarbij voor West kansrijke vormen, waarin dit programma investeert.</p>
	<p><i>iii: Ontwikkelen van slimme energie systemen, grids en opslag</i></p>	<p>Minder en slimmer gebruik van energie blijft een integraal onderdeel van het energiebeleid dat naast de vorige twee specifieke beleidsdoelen (minder energieverbruik en hernieuwbare vormen gebruiken) noodzakelijk is om de transitiedoelen te halen. Daarbij is enerzijds opslag essentieel, er zal immers soms warmte te veel zijn en soms te weinig, en anderzijds data en systemen die vraag en aanbod van energie beter afstemmen. KvW II heeft hier aan succesvolle projecten gewerkt in 2014-2020, die verder doorontwikkeld en opgeschaald kunnen worden. Om de Nederlandse afhankelijkheid van gas te verminderen, zal er de komende jaren flink geïnvesteerd moeten worden in stadswarmtenetten en warmte koude opslag (WKO).</p>
	<p><i>vi: Bevorderen van de transitie naar een circulaire economie</i></p>	<p>West is goed op weg met het circulair maken van de economie, maar nog ver verwijderd van de doelstelling om in 2030 grotendeels en in 2050 volledig circulair en zero-waste te zijn. Heel veel processen en technologieën zijn nodig om deze situatie te bereiken. In KvW II zijn al succesvolle concepten uitgetest, die de volgende fase van opschaling in kunnen. Publieke Investering is daarvoor nodig samen met bedrijven om te voorkomen dat de transitiesnelheid vertraagd.</p>
<p>5. Europa dichterbij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen</p>	<p><i>5.i Bevordering van de geïntegreerde sociale, economische en ecologische/duurzame ontwikkeling, cultureel erfgoed, toerisme en veiligheid in stedelijke gebieden</i></p>	<p>In de gekozen stedelijke gebieden zien we, naast de verdergaande economische tweedeling, dat de bewoners niet voldoende kunnen meekomen in de grote transitie. Het maatschappelijk draagvlak voor deze veranderingen raakt daardoor in het gedrang. Ook de kans om te kunnen profiteren van deze transitie wordt voor grote groepen kleiner. De geïntegreerde aanpak beoogt het 'meenemen' van de mensen uit ontwikkelgebieden met een transitieopgave. Dit moet ertoe leiden dat het draagvlak voor de uiteindelijke oplossingen vanuit bijvoorbeeld zorginnovatie, circulariteit of energie-efficiency toeneemt. Juist hier heeft de mismatch op de arbeidsmarkt ook tot gevolg dat de grootste groep niet meedoet in het</p>

		arbeidsproces, terwijl juist zij kansen hebben om in de werkgelegenheid die door de transitie ontstaat een rol te spelen.
--	--	---

* Specifieke prioriteiten volgens de ESF+-verordening

2. Prioriteiten, uitgezonderd technische bijstand

Referentie: Artikel 22, lid 2 en artikel 22, lid 3, onder c)

Tabel 1 T: Programmastructuur*

ID	Titel [300]	TA	Grondslag voor de berekening	Fonds	Categorie ondersteunde regio	Geselecteerde specifieke doelstelling (SD)
1	Prioriteit 1: Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie	Nee	TSK	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	SD 1
	Prioriteit 2: Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer	Nee	TSK	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	SD 1 SD 2 SD 3 SD 6

1	Prioriteit 5: Europa dichter bij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen	Nee	TSK	EFRO	Meer ontwikkeld	SD 1
---	--	-----	-----	------	-----------------	------

* De gegevens in deze tabel zullen dienen als technische input om vooraf elektronisch andere velden en tabellen in het model in te vullen. Niet van toepassing op het EFMZV.

2.1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie

Deze is een prioriteit voor een relevante landspecifieke aanbeveling

** Zo ja, ga naar punt 2.1.2

2.1.1. Versterking van de onderzoeks- en innovatiecapaciteit en invoering van geavanceerde technologieën

2.1.1.1 Interventies van de fondsen

Referentie: artikel 22, lid 3, punt d), i), iii), iv), v), vi) en vii), van de GB-verordening

Bijbehorende typen acties – artikel 22, lid 3, punt d), i), van de GB-verordening en artikel 6 van de ESF+-verordening

In PA1 wordt ingezet op de proof-of-conceptfase van innovaties, maar ook op verdere valorisatie in later fases richting marktintroductie. Innovatie is na de proof-of-conceptfase nog lang niet afgerond. Daarbij wordt ingezet op het in kaart brengen van belangrijke obstakels die de implementatie van innovaties vertragen of belemmeren alsmede het verkennen van mogelijke oplossingen, hetgeen aansluit op de RIS analyses. West is een regio met een diverse economie maar specialisatie kansen zijn volgens de RIS3 het grootst in circulaire en groene chemie; duurzame en klimaatafhankelijke voedselproductie; regeneratieve geneeskunde, delta en watertechnologie en duurzame circulaire bouw gekoppeld aan cross overs voor opschaling en inzet van sleuteltechnologieën (kwantumtechnologie, 5G, datascience en sensoriek).

De ervaringen hebben laten zien dat de financieringsbehoefte, voor de individuele innovatieve ondernemers, ter bevordering van valorisatieprojecten en het opzetten van innovatie-infrastructuur onverminderd groot zijn en dat de private markt hier onvoldoende in voorziet. Voor die obstakels in de RIS3, geïdentificeerd als belemmerende factoren in de implementatiefase, is (bijna) geen instrumentarium beschikbaar om innovaties die laatste heuvel over te helpen. Er zijn binnen deze SD 3 actielijnen geformuleerd:

1. Het vergroten van het aandeel innovatieve en vermarktbaar producten, processen en diensten;
2. Het vergroten van het investeringsvermogen voor innovatie in het Mkb;

3. Het versnellen van de implementatie van innovaties.

De actielijnen 1 en 2 zijn niet nieuw, maar een voortzetting uit het vorige programma. Actielijn 3 volgt uit de RIS3; het huidige overheidsinstrumentarium schiet juist in de latere innovatiefases te kort. Hierbij gaat het niet alleen om het wegnemen van technische belemmeringen, maar ook om het wegnemen van andere obstakels voor brede implementatie.

De acties in PA 1 hebben altijd betrekking op een innovatietraject en dus op interventies voor acties die nog niet volledig operationeel in de markt zijn of operationeel in bedrijf. Bij PA 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit PA 1 betreffen. Bijvoorbeeld in PA 1 is er een project voor het valideren van een nieuwe manier van circulair hergebruiken van afvalwater, de ontwikkelaar krijgt de subsidie. Vervolgens wordt in PA 2 een subsidie gegeven aan partijen (launching customer) die deze nieuwe werkwijze in hun normale bedrijfsproces willen gaan toepassen.

Actielijn 1 Het vergroten van het aandeel innovatieve en vermarktbare producten, processen en diensten

Evenals in het huidige programma wordt binnen deze actielijn ingezet op het bevorderen van de samenwerking tussen het Mkb en kennisinstellingen en het toepassen van nieuwe kennis om oplossingen voor maatschappelijke opgaven te ontwikkelen. De eerste primaire doelgroep van deze actielijn zijn brede consortia van ondernemers, kennisinstellingen en andere relevante partners, welke gericht zijn op het ontwikkelen van sectorbrede of cross-sectorale innovaties of op het (door)ontwikkelen van de innovatie-infrastructuur.

Omdat er in eerdere KvW-programma's veelvuldig is geïnvesteerd in de ontwikkeling van het innovatieve ecosysteem, zal bij projecten die zich richten op de ontwikkeling van nieuwe innovatie-infrastructuur gekeken worden of de ontwikkeling van nieuwe infrastructuur noodzakelijk is. Aansluiting bij - en de doorontwikkeling van bestaande proeftuinen, fieldlabs en accelerators is mogelijk niet alleen een efficiënter, maar kan ook cross-sectorale samenwerkingen bevorderen en fragmentatie voorkomen. Verder zal er meer aandacht zijn voor het creëren van nieuwe waardeketens. Het doorontwikkelen van fieldlabs in die richting is wenselijk.

Met deze actielijn willen we (door) ontwikkeling van innovatieve concepten stimuleren, wat ook geldt voor digitalisering. Thema's in West zijn o.a.: precisie- en kringlooplandbouw; luchtvaart- en droneontwikkeling, Internet of Things, robbottisering, e-health, delatetechnologie, cyber security, smart industry en maintenance, smart health, smart farming, watermanagement, klimaatadaptatie, slimme energiesystemen en mobiliteit. Daarnaast Artificial Intelligence in brede zin, alsmede meer specifieke sleuteltechnologieën, zoals kwantumtechnologie. Die een cruciale rol spelen bij de transitie naar een groene, digitale en weerbare economie, uitdrukkelijk ook via verbreding van toepassingsmogelijkheden.

Actielijn 2: Het vergroten van het investeringsvermogen voor innovatie in het Mkb

Het aantrekken van financiering door het innovatieve Mkb blijft een probleem. Uit de uitgevoerde actualisatie van de ex-ante evaluaties [*Onderzoek FI's Kansen voor West 24-09-2020 (bureau ERAC)*] is gebleken dat in West nog steeds sprake is van een groot financieringsgat voor de innovatieve ondernemers. Daarom is deze actielijn gericht op het verstrekken van innovatiefinanciering. In De RIS wordt het tekort aan kapitaal uit de markt zowel in de vroegere als late fase van innovatie als belangrijke belemmering geduid voor het snel op de markt brengen van innovatieve producten en diensten.

Voor de financiering voor innovatieve technologische ontwikkeling worden middelen beschikbaar gesteld voor investeringen die gericht zijn op het verbeteren van nieuwe technologieën, knowhow en organisatorische ontwikkelingen. Activiteiten kunnen zich richten op verbetering van de kennispositie, interne procesverbetering, introductie van innovatieve/nieuwe systemen of technologieën en uitwisseling van onderzoekers/kenniswerkers en op het verstrekken van kapitaal om een innovatief product op de markt te brengen. Hierbij moet sprake zijn van investeringen voor nieuwe product-marktcombinaties.

Het instrumentarium dat binnen deze actielijn ingezet zal worden is zeer divers. Bij toeleiding naar kapitaal gaat het om projectsubsidies, terwijl bij innovatiefinanciering en financiering voor innovatieve technologische

ontwikkelingen vooral gekeken wordt naar FI's, al dan niet gecombineerd met subsidies. Voor POC-financiering kan zowel gebruik gemaakt worden van FI's als van subsidies of voucherregelingen.

Actielijn 3: Het versnellen van de implementatie van innovaties

Een belangrijke conclusie van de RIS3 was dat het overheidsinstrumentarium naar elkaar toe groeit, maar dat de meeste instrumenten ophouden met het bieden van ondersteuning rond TRL6/TRL7, terwijl het traject vanaf proof-of-concept tot market readiness vaak nog meerdere jaren kan duren. Bij de *2nd Valley of Death* wordt ook geïnvesteerd in de laatste fases voor marktintroductie en obstakels weggenomen om de innovatie breed te implementeren in waardeketens en sectoren, waarmee dus wordt aangesloten op de RIS.. De ontwikkeling van productiecapaciteit en de implementatie van innovaties loopt soms vast, omdat financieringsmogelijkheden ontbreken. De vertraging is vaak het gevolg van andere obstakels die brede implementatie belemmeren.

Voor het versnellen van de implementatie van innovaties is een breed scala aan interventies nodig, waarbij ieder van de bovenstaande obstakels om een eigen aanpak vraagt. Ontwikkelaars van innovaties kunnen baat hebben bij expertise voor het opschalen en inrichten van de productiecapaciteit en de afnemer juist bij aanpassen bedrijfsprocessen voor de implementatie van nieuwe technologieën. Huidig of toekomstig personeel is vaak onvoldoende opgeleid om nieuwe technologieën te gebruiken in hun werkzaamheden. Bij ontbrekend draagvlak spelen kennis, houding en gedrag vaak een grote rol, maar ook betaalbaarheid van nieuwe innovaties is hier een belemmerende factor. Met vouchers kunnen individuele ondernemersondersteund worden bij het aantrekken van externe expertise voor bedrijfsvoeringsvraagstukken of procesinrichting om de toegang tot publieke kennis te stimuleren. Verder kan worden gekeken of er een instrument voor versnelde marktintroductie opgezet kan worden, vergelijkbaar met het *Fast Track to Innovation* instrument van Horizon 2020.

Gerichte calls

Zeker met de verbreding van het programma naar de latere TRL-fases en de brede vertegenwoordiging van verschillende sectoren in de regio, is het werken met gerichte calls een goed middel om SD te bereiken. Bovendien biedt dit de kans voor gezamenlijke inrichting van calls door de verschillende partners binnen het programma. Hierbij kan er o.m. gestuurd worden:

- brede consortia of de individuele ondernemer als doelgroep
- projecten gericht op de ontwikkeling van innovaties of innovatie-infrastructuur
- thematisch generiek of gericht op specifieke sectoren/cross-overs
- onderzoek naar obstakels wel of geen verplicht onderdeel van aanvraag

De inzet op gerichte calls sluit ook goed aan bij de RIS3, waar een specialistatieschijf is opgesteld met daarin belangrijke focusgebieden voor regionale innovatieontwikkeling. Tevens is er een analyse gemaakt (professor Boschma van de Universiteit Utrecht) van de ontwikkelpotenties in West, uitgesplitst in technologische diversificatie-potenties en sectorale diversificatie-potenties. Deze monitor wordt 2-jarlijks herhaald en is een goede indicatie voor gerichte calls met kansrijke economische potentie.

Belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, punt d), iii), van de GB-verordening:

1. Brede consortia (actielijn 1) van kennisinstellingen, ondernemers (van elke omvang met een focus op MKB) en andere relevante partners, die gezamenlijk werken aan de ontwikkeling van nieuwe sectorbrede of crosssectorale innovaties, die oplossingen zoeken om de implementatie van innovaties te versnellen en belemmeringen voor implementatie weg te nemen, of die nieuwe infrastructuren opzetten om de valorisatie en ontwikkeling van innovaties ruimte te geven en nieuwe samenwerkingen te bevorderen. In deze actielijn is ook plaats voor deelname van grote ondernemingen, die een belangrijke rol kunnen spelen in een waardeketen of sector om het Mkb mee te kunnen nemen in voor de hele waardeketen relevante innovaties, maar uitsluitend als onderdeel van een brede consortium

2. De individuele Mkb en Midcap ondernemer (actielijn 2 en 3), die innovaties ontwikkelt en ondersteuning zoekt voor de valorisatie van haar of zijn innovatie, voor de diverse TRL-fases tot marktintroductie. De financieringsinstrumenten in deze prioriteit zijn gericht op MKB en Small Midcaps.

Acties ter waarborging van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, punt d), iv), van de GB-verordening en artikel 6 van de ESF+-verordening

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geëist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Beoogde specifieke gebieden, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten – artikel 22, lid 3, punt d), v), van de GB-verordening

De acties binnen deze prioriteit dekken het hele programmagebied en daarbij worden geen specifieke territoria beoogd.

Interregionale, grensoverschrijdende en transnationale acties – artikel 22, lid 3, punt d), vi), van de GB-verordening

Op diverse thema's wordt interregionaal samengewerkt. De verwachting is dat binnen de projecten van KvW III dit ook terug te zien zal zijn net als in de vorige programmeperiodes. Zo worden rond kringlooplandbouw samenwerkingsprojecten met Zweden en Denemarken verwacht. Voor wat betreft de biobased economie geldt dat met Vlaanderen en Lombardijen. Op het terrein van de smart industries en dan met name de combinatie van processen en machines voor sleuteltechnologieën is Nordrhein Westfalen een belangrijke partner.. Zo wordt voor automatisch bestuurbare drones ook samengewerkt met Slovenië. Met name in de Life-Sciences werken ondermeer de academische ziekenhuizen in Nederland en België veel samen, hetgeen ook geldt voor de Technische Universiteiten op de sleuteltechnologieën.

. Om op de wereldmarkt te kunnen concurreren moeten ook Mkb-bedrijven echter ook de krachten bundelen binnen Europa en competenties 'lenen' in andere sterke regionale of lokale clusters (onder het motto 'local buzz, global pipelines'). Daarom zijn wij samen met de Europese Commissie ook voornemens de ontwikkeling, afstemming en wederzijds interregionaal gebruik van pilot plants en field labs met cofinanciering te ondersteunen.

Bedrijven en kennisinstellingen in dit landsdeel werken al veel jaren succesvol samen aan innovatie in diverse Europese en transnationale verbanden en programma's. Denk onder meer (niet limitatief) aan Horizon Europe (inclusief SME initiatieven) en haar voorgangers; vijf generaties Interreg-programma's; Clean Sky, Life, Erasmus +; Urban Innovative Actions (UIA; Urbact); Eurostars; Eureka en de JIC's (Joint Innovation Centres), COSME, CEF en Smart (Euro)Cities. Daar komen het Innovatiefonds en Invest EU nog bij. Daarnaast is West-Nederland ook aangesloten bij sterke Europese netwerken, zoals het Vanguard-initiatief, en speelt het European Institute for Technology and Innovation een belangrijke rol.'

Binnen de regio van het programma zijn twee Interreg (transnational) programma's actief. Noord-West Europa en Noordzee. Voor deze programma's zijn bij de provincies contactpersonen, afstemming met de contactpersonen van Kansen voor West wordt geborgd.

Gepland gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, punt d), vii), van de GB-verordening

In KvW II is de verhouding tussen financiële instrumenten en subsidies 1/3e versus 2/3e. In KvW III wordt uitgegaan van dezelfde verhouding. In de zomer van 2020 is een onderzoek gedaan naar de financieringsinstrumenten binnen de prioriteit innovatie van KvW. Belangrijkste conclusie was dat ze goed functioneren en in marktfalen voorzien. Daarnaast zal onderzocht worden of een combinatie met subsidies wenselijk is. Financieringsinstrumenten zullen conform het nieuwe programma hun investeringsreglement vermoedelijk wat uitbreiden richting hogere TRL's. Dat betekent dat startende bedrijven de belangrijkste doelgroep blijven, maar snelle groeiers door opschaling ook. De producten voldoen, zo bleek uit de evaluatie in 2020, en zullen worden gehandhaafd. Dat betekent leningen of converteerbare leningen in de proof-of-concept-fase (gemiddelde ticket ruim 300.000 euro) en deelnemingen in de latere fases. Garanties worden niet voorzien. De inzet van subsidies blijft nodig voor die acties waar nog geen opbrengsten en kostenbesparingen tegenover staan en de private markt gezien de vroege fase van de innovatie nog geen financiering voor beschikbaar stelt.

2.1.1.2 Indicatoren

Referentie: artikel 22, lid 3, punt d), ii), van de GB-verordening en artikel 8 van de EFRO en CF-verordening

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	45	920
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	10	220
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	5	70
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 04	Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun heeft ontvangen	Ondernemingen	25	630
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO 10	Aantal ondernemingen dat samenwerkt met onderzoeksinstituten	Ondernemingen	20	450

Referentie: artikel 22, lid 3, punt d), ii), van de GB-verordening

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 75.000.000,00	eigen systeem	
1	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 03	Mkb'ers die product- of procesinnovaties introduceren	Ondernemingen	0	2021	150	idem	

2.1.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: artikel 22, lid 3, punt d), viii), van de GB-verordening

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	010	€ 50.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	012	€ 15.000.000

1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	013	€ 5.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	019	€ 3.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	025	€ 6.170.176
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	026	€ 5.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	028	€ 10.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	029	€ 10.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	030	€ 5.000.000

Tabel 5: Dimensie 2 –financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	01	€ 80.170.176
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	02	€ 9.000.000
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	€ 20.000.000

Tabel 6: N.v.t.

Tabel 7: N.v.t.

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheidsdimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	109.170.176

2.2. Een groener, koolstofarm Europa door de bevordering van een schone en eerlijke energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, aanpassing aan de klimaatverandering, risicopreventie en risicobeheer

2.2.1. Bevorderen van energie-efficiëntie maatregelen en verminderen CO₂ uitstoot

2.2.1.1 Interventies van de fondsen

Om de doelen voor een klimaatneutrale en CO₂ vrije toekomst te halen, moet over de volle breedte van de samenleving stevig worden geïnvesteerd in maatregelen die bijdragen aan terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen en de overgang naar duurzame, circulaire en schone (productie)processen. Dit geldt voor de industrie, voor de landbouw en afgeleid ook voor de dienstensector, maar ook voor de bestaande bouw. De gekozen specifieke doelstellingen staan daarom in nauwe verbondenheid met elkaar en kunnen niet los van elkaar gezien worden. De overgang van fossiele bronnen naar duurzame, hernieuwbare energiebronnen is cruciaal, maar het kost nog jaren voordat de energievoorziening volledig CO₂ vrij is en bovendien zijn de huidige energiebronnen slechts beperkt verantwoordelijk voor de totale uitstoot. Het aandeel van de industrie, landbouw en de mobiliteit is vergelijkbaar met de uitstoot voor onze elektriciteitsvoorziening, en ook de gebouwde omgeving speelt een belangrijke rol in de uitstoot van broeikasgassen. Daarom is het voor het behalen van de klimaatdoelstellingen noodzakelijk om in te zetten op maatregelen ter bevordering van de energie-efficiëntie en het verlagen van de uitstoot door industriële productieprocessen.

Binnen deze specifieke doelstelling zijn twee actielijnen geformuleerd:

1. Het bevorderen van de industriële overgang van fossiele brandstoffen naar niet-fossiele productie
2. Het bevorderen van energie-efficiëntie in de bestaande bouw;

De inzet voor deze prioriteit zal volledig in lijn zijn met de innovatiemissies uit de RIS3. Het type interventies zal meer gericht zijn op uitrol en minder op innovaties, maar inhoudelijk sluiten ze volledig aan op het leitmotiv van de RIS3 en voldoen ze niet alleen aan het "do no harm"-principe, maar zullen de interventies volledig aansluiten op duurzame ontwikkeling van de economie die volledig circulair, CO₂ en klimaatneutraal is en gebaseerd op duurzame energie. Voor de doelstellingen binnen PA 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit PA 1 betreffen.

Projecten binnen deze SD, en dan met name de eerste actielijn, zullen aangemoedigd worden een bijdrage leveren aan de verbeterde luchtkwaliteit, dit door het verminderen van de uitstoot van en ehet gebruik in de industrie van fijnstof veroorzakende gassen en metalen

Actielijn 1: Het bevorderen van de industriële overgang van fossiele brandstoffen naar niet-fossiele productie

De klassieke industriële productieprocessen zijn verantwoordelijk voor een significant aandeel van de uitstoot van broeikasgassen. Voor deze processen zijn niet alleen grote hoeveelheden energie nodig om de machines draaiende te houden, maar veel productieprocessen zijn ook afhankelijk van reacties op hoge temperatuur, gebruiken fossiele brandstoffen als grondstof voor het eindproduct, of hebben als bijproduct van het productieproces vervuilde reststoffen. Het herinrichten van deze complexe productieprocessen zodat zij efficiënter gebruik maken van de geproduceerde energie en de uitstoot te beperken vergt gigantische investeringen in het aanpassen van machines, materialen en energievoorziening. Van de ontwikkeling van ovens op basis van duurzame energiebronnen en van machines die minder energie verbruiken voor de omzetting van een grotere hoeveelheid grondstoffen in het eindproduct, tot het afvangen van de CO₂-uitstoot en het hergebruik van restwarmte, de totale productieketen moet in ogenschouw genomen worden.

Binnen deze actielijn worden projecten gefinancierd gericht op innovatieve oplossingen voor de verduurzaming van industriële processen. Dit kan gaan om de ontwikkeling van sectorbrede oplossingen, of pilotprojecten om te kijken of ontwikkelde oplossingen ook daadwerkelijk breder geïmplementeerd kunnen worden. Denk aan projecten waarbij onderzocht wordt hoe bijvoorbeeld waterstof op grote schaal kan fungeren als energiedrager voor asfaltproductie of projecten waarbij een productieproces verduurzaamd wordt. Het gaat niet meer om de innovatie van de oplossing zelf, tot en met TRL9 is prioriteit 1. Echter als het verkrijgbaar is en men wil het gaan implementeren in een bepaalde sector of gebied kan steun worden verkregen om dat te verkennen en uit te voeren. Mogelijke type acties zijn:

haalbaarheidsstudies; investeringen in de aanpassing van productieprocessen en inhuur van advies gericht op dit specifiek doel.

Actielijn 2: Het bevorderen van energie-efficiëntie in de bebouwde omgeving

De bestaande bouw is met een reden een van de vijf sectoren met een eigen doelstelling binnen INEK. Hoewel deze sector qua absolute uitstoot minder impact heeft dan bijvoorbeeld de industrie of de landbouw, is er in de bestaande bouw grote winst te behalen op het gebied van energie-efficiëntie. Een groot deel van de bestaande bouw in Nederland is verouderd. In veel gevallen kan met simpele isolatiemaatregelen - van dakisolatie tot de installatie van isolerend glas - niet alleen een significante reductie in de uitstoot van CO₂ gerealiseerd worden, maar het leidt ook tot lagere lasten voor de bewoners. Niet voor niets wordt in "A Renovation Wave for Europe" het belang benadrukt van investeringen in de renovatie van de bestaande bouw, niet alleen vanwege de duurzaamheidsdoelstellingen, maar ook vanwege de economische en maatschappelijke impact van dergelijke investeringen.

Naast maatregelen op het gebied van energie-efficiëntie is de bestaande bouw voor een heel groot deel afhankelijk van (Nederlands) aardgas. Gezien de wereldwijd krimpende gasvoorraad, de wens om gaswinning in Nederland zo snel mogelijk af te bouwen en de algemene belasting van het klimaat door gas, is het noodzakelijk de afhankelijkheid van het gas zo snel mogelijk af te bouwen.

Binnen deze actielijn herkennen wij twee type projecten: Het eerste type bestaat uit projecten voor innovatieve oplossingen en nieuwe technologieën die bijdragen aan de verduurzaming van de bestaande bouw, zoals pilots met nieuwe methoden voor isolatie. Ook demonstratieprojecten van innovatieve oplossingen vanuit het Mkb vallen hieronder. Dit type projecten is NIET gelimiteerd tot de ITI's. Het tweede type projecten draait om draagvlakcreatie voor de transitie in de wijk. Hierbij kan het gaan om transitielabs, demonstratieprojecten of andersoortige projecten die bijdragen aan het bewustzijn en draagvlak voor de transitie. Dit type project is dan ook gekoppeld aan de GTI-doelstellingen binnen dit programma. Als het primair gaat om de energietransities en het circulair maken van een gebied dan vallen acties van de GTI onder deze actielijn. Ligt het primair bij de andere transities (gezonder, veiliger en digitaal) dan vallen die interventies onder actielijn 1 van prioriteit 5.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Bedrijven (van elke omvang) en organisaties van of gericht op bedrijven, woningbouwcorporaties, eigenaren van vastgoed en overheden. Speciaal opgerichte coöperaties of andere samenwerkingsverbanden gericht op energietransitie, Kennisinstituten, energiemaatschappijen, netbeheerders, warmtebedrijven. Kortom elke organisatie die een rol speelt bij de energietransitie met een focus op MKB en MidCap. stichtingen, verenigingen, bewonersorganisaties en overheden.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Het grootste deel van de acties binnen dit SD dekken het hele programmagebied en daarbij worden geen specifieke territoria beoogd.

Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van cocreatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transitie plaatsvinden binnen PA 2. Het Stedelijke Programma kent een territoriale afbakening. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden het GTI omvat:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Haagse Hout, Laak, Den Haag Zuid West, Bedrijvzones: Scheveningen haven, Gebied Westvlietweg, Gebied Forepark, Ypenburg
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/MW4Havens.
- Utrecht: De wijken Utrecht Overvecht, Zuidwest, Noordwest en Zuid en aangrenzende bedrijvzones .

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23-bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar PA 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking tot de mogelijkheden behoort, maar niet een doel op zich is.. Wanneer er mogelijkheden voordoen voor interregionale samenwerking worden deze bevorderd, gedacht kan worden aan samenwerking met andere regio's in Europa met soortgelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld renovatie van een bepaald type gebouwen of samenwerking voor het decarboniseren van bepaalde productieprocessen tussen vergelijkbare bedrijven in diverse Europese regio's

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

In januari 2022 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten worden opgeleverd. FI's zijn ingezet voor afdekkingen van onrendabele toppen in projecten om de bestaande bouw energiezuiniger te maken en te isoleren. Daarnaast voor financiering van de onrendabele top voor bedrijven die hun productieproces energie-efficiënter willen maken. De verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor "first of a kind" demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een geschikter instrument.

In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en mogelijk JTF. Een herorientatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden complementair kan ingezet in dit programma. Een mix van leningen, deelnemingen ligt, zoals in de periode 2014-2020, voor de hand. De doelgroep is breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren, maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.1.2. Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	16
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	14
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	I	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO18	Verbeterde energie-efficiëntie	Woningen	60	1135

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangsfout of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	i	EFR O	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 13.500.000,00	Eigen systeem	
2	i	EFR O	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 26	Jaarlijks pimair Energieverbruik (waarvan: woningen, openbare gebouwen, ondernemingen, anders)		0	2021	0	Eigen systeem	

2.2.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)

2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	040	€ 2.378.350
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	042	€ 10.186.192
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	045	€ 675.763
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	046	€ 3.758.056

Tabel 5: Dimensie 2 –financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	01	€ 14.731.912
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	€ 1.597.549

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	I	11	€ 5.016.746

Tabel 7: N.v.t.

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheid dimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF

Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	16.998.361

2.2.2. Bevorderen van Hernieuwbare Energie

2.2.2.1 Interventies van de fondsen

De doelen voor een klimaatneutrale en CO₂ vrije toekomst, evenals de wens om de afhankelijkheid van gas zo snel mogelijk af te bouwen, betekent dat er grootschalige investeringen nodig zijn in duurzame, niet-fossiele energiebronnen. Ondanks forse investeringen loopt West nog altijd erg achter op de doelstellingen voor het aandeel hernieuwbare energie in het totale energieverbruik. De kennis en innovatie is wel aanwezig, maar de implementatie verloopt door een beperkte investeringsbereidheid te langzaam

Om volledig aan de huidige energiebehoefte te voldoen met hernieuwbare energiebronnen is een complex vraagstuk, omdat geen één duurzame energiebron volledig in deze behoefte kan voorzien, en omdat bij elke energiebron sprake is van (beperkt voorspelbare) pieken en dalen in de energieopwekking. Dit betekent niet alleen een groot en divers volume aan energiebronnen, maar vereist ook investeringen in de infrastructuur en overlap van verschillende energiebronnen. Om piekaanbod en piekbelasting van het systeem beter op elkaar aan te laten sluiten is er bovendien behoefte aan slimme oplossingen voor opslag. Deze specifieke doelstelling heeft 1 actielijn: het stimuleren van hernieuwbare energieconcepten. Deze actielijn is wel nauw verbonden met specifieke doelstelling 2.3.

De inzet voor deze prioriteit zal volledig in lijn zijn met de innovatiemissies uit de RIS3. Het type interventies zal meer gericht zijn op uitrol en minder op innovaties, maar inhoudelijk sluiten ze volledig aan op het leitmotiv van de RIS3 en voldoen ze niet alleen aan het "do no harm"-principe, maar zullen de interventies volledig aansluiten op duurzame ontwikkeling van de economie die volledig circulair, CO₂ en klimaatneutraal is en gebaseerd op duurzame energie. Voor de doelstellingen binnen PA 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit PA 1 betreffen.

Projecten binnen deze SD zullen aangemoedigd worden een bijdrage leveren aan het verbeteren van de luchtkwaliteit.

Actielijn 1: Het stimuleren van hernieuwbare energieconcepten

In KvW I en II is al succesvol geïnvesteerd in het hergebruik van industriële warmte, het gebruik van aardwarmte, in de productie van waterstof en in andere hernieuwbare vormen van energie zoals wind en zon, maar zeker ook andere kansrijke vormen zoals geothermie en verschillende vormen van mariene energie (zoals met golf en getijdestroom off shore).

. In dit programma zijn de projecten die vallen binnen deze actielijn gericht op opschaling van deze innovatieve concepten, inclusief de transitie naar het gebruik van deze duurzame energiebronnen en de slimme toepassing daarvan.

Voorbeelden hiervan zijn projecten gericht op de transitie naar duurzame brandstoffen zoals waterstof en projecten voor de aanleg van voldoende infrastructuur voor succesvolle benutting van geothermie en aquathermie. Ook projecten gericht op slimme toepassingen van duurzame brandstoffen vallen binnen deze doelstelling. Daar waar het uitrol betreft zal de financiering primair gericht zijn op het financieren van de onrendabele top, om het aantrekkelijk te maken voor private investeerders om in dergelijke projecten te stappen. Binnen deze actielijn passen ook fieldlabs en showcases die bijdragen aan het van de grond krijgen van de waterstofeconomie.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

Bedrijven (van elke omvang maar met een focus op MKB en MidCap), overheden, energiemaatschappijen, netbeheerders, coöperaties en andere samenwerkingsverbanden stichtingen, verenigingen, bewonersorganisaties en overheden..

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Het grootste deel van de acties binnen dit SD dekken het hele programmagebied en daarbij worden geen specifieke territoria beoogd.

Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende

draagvlak, anderzijds vanwege het belang van cocreatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transitie plaatsvinden binnen PA 2. Het Stedelijke Programma kent een territoriale afbakening. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden het GTI omvat:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Haagse Hout, Laak, Den Haag Zuid West, Bedrijvzones: Scheveningen haven, Gebied Westvlietweg, Gebied Forepark, Ypenburg
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/MW4Havens.
- Utrecht: De wijken Utrecht Overvecht, Zuidwest, Noordwest en Zuid en aangrenzende bedrijvzones .

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23-bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar PA 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking tot de mogelijkheden behoort, maar niet een doel op zich is.. Wanneer er mogelijkheden voordoen voor interregionale samenwerking worden deze niet uitgesloten, gedacht kan worden aan samenwerking met andere regio's in Europa met soortgelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld toepassing van waterstof als nieuwe energiebron voor vergelijkbare bedrijven in diverse Europese regio's

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geëist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Voorzien wordt dat een deel van de bestaande Financiële Instrumenten, zoals ED, wordt voortgezet en potentieel een nieuwe wordt toegevoegd. Begin 2022 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten worden afgerond. Het afdekken van onrendabele toppen bij bijvoorbeeld binnenstedelijke geothermie is geschikt voor financiering met leningen of deelnemingen. Voor "first of a kind" demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken. In 2020 is een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorientatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of complementaire inzet vanuit dit programma zinvol is. Daar waar dat het geval is zal dat

een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.2.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	13
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	11
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO22	Additionele capaciteit hernieuwbare energie	MW	0	70
2	II	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO97	Hernieuwbare-energiegemeenschappen ondersteund	Hernieuwbare-energiegemeenschappen	0	4

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgang- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]

2	II	EFRO	Transitie/ Meer ontwikke ld	RCR02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 9.000.000,00	eigen systeem	
---	----	------	--------------------------------------	-------	--	------	---	------	----------------	------------------	--

2.2.2.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/meer ontwikkeld	II	047	€ 684.850
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	048	€ 5.590.336
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	051	€ 684.850
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	052	€ 6.633.820

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	01	€ 12.163.571
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	II	03	€ 1.065.032

Tabel 6 en 7: N.v.t.

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheidsdimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	13.593.857

2.2.3 Ontwikkelen van slimme energie systemen, grids en opslag

2.2.3.1 Interventies van de fondsen

De behoefte aan flexibiliteit, hybride electrificatie en opslag, en brede energie- en warmtesystemen neemt toe. Door de toename in het gebruik van hernieuwbare energiebronnen en de wens voor efficiënter gebruik van energie en warmte, sluit de vraag en aanbod van energie in tijd en hoeveelheid minder op elkaar aan. Daardoor is het nodig slimme systemen te ontwikkelen en uit te rollen om vraag en aanbod in tijd en doelgroep optimaal uit te wisselen, waarbij opslag een onmisbaar element is. Het Klimaatakkoord bevat afspraken over de wijze waarop in die flexibiliteitsbehoefte binnen het elektriciteitssysteem kan worden voorzien. Belangrijke oplossingen liggen in het verbeteren van energieopslag, conversie, interconnectie met het buitenland, regelbaar vermogen en vraagsturing.

De inzet voor deze prioriteit zal volledig in lijn zijn met de innovatiemissies uit de RIS3. Het type interventies zal meer gericht zijn op uitrol en minder op innovaties, maar inhoudelijk sluiten ze volledig aan op het leitmotiv van de RIS3 en voldoen ze niet alleen aan het "do no harm"-principe, maar zullen de interventies volledig aansluiten op duurzame ontwikkeling van de economie die volledig circulair, CO₂ en klimaatneutraal is en gebaseerd op duurzame energie. Voor de doelstellingen binnen PA 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en producten en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit PA 1 betreffen. Projecten binnen deze SD zullen aangemoedigd worden een bijdrage leveren aan de verbeterde luchtkwaliteit door bij te dragen aan veilige opslag en het voorkomen in systemen dat fijnstof vrijkomt bij verbranding..

Voor deze doelstellingen bestaan al diverse slimme systemen, echter de mix van zowel bronnen als gebruikers verandert voortdurend en vergt steeds nieuwe en aangepaste grids en opslagmogelijkheden. Daarom wordt investeren in dergelijke systemen en in opslagcapaciteit middels dit specifieke doel bevordert. Binnen het specifieke doel is één actielijn geformuleerd:

1. Het investeren in slimme systemen en energieopslag.

Actielijn 1: Het investeren in slimme systemen en energieopslag

Slimme energiesystemen kunnen een belangrijk aandeel hebben in het terugdringen van de industriële uitstoot én voorzien in het aanbod van alternatieve oplossingen voor de bestaande bouw. Doordat de piekmomenten in vraag en aanbod slecht op elkaar aansluiten, is het nodig slimme systemen te ontwikkelen en uit te rollen om vraag en aanbod in tijd en doelgroep optimaal uit te wisselen. Binnen deze actielijn beslaat het eerste type projecten innovatieve oplossingen en nieuwe

technologieën voor de uitwisseling en management van vraag en aanbod. Daarnaast heeft de uitrol van dergelijke systemen vaak last van een onrendabele top, waardoor investeringen in de uitrol onaantrekkelijk zijn voor private investeerders. Door slimme financieringsmogelijkheden voor deze onrendabele top kan het aangaan van dergelijke projecten interessant worden voor private investeerders en kan er met kleine investeringen aanzienlijk bijgedragen worden aan de ontwikkeling en uitrol van dergelijke systemen.

Mogelijke type acties zijn: haalbaarheidsstudies; investeringen in de aanpassing van productieprocessen en inhuur van advies gericht op dit specifiek doel.

Een belangrijk knelpunt in de transitie van fossiele energiebronnen naar duurzame energiebronnen is de fluctuatie in het aanbod van duurzaam opgewekte energie. Met name zonne- en windenergie zijn aan fluctuaties onderhevig, waarbij de piekmomenten in de productie vaak niet overeenkomen met de piekbelasting vanuit de vraagkant. Om te voorkomen dat overproductie permanent verloren gaat en onderproductie opgevangen moet worden met traditionele, fossiele energiebronnen, zijn investeringen in (de ontwikkeling van) opslagcapaciteit onontbeerlijk. Grote accu's, de productie van groene waterstof en pompcentrales zijn enkele voorbeelden van opslagsystemen waarmee overproductie opgeslagen kan worden. De groeiende productie van duurzame energie vereist investeringen in het testen voor het vergroten van de opslagcapaciteit. Tegelijkertijd staat de opslag van energie op zulke grote schaal nog in de kinderschoenen en gaat er in het opslagproces vaak veel energie verloren. Naast het verhogen van de capaciteit zal er binnen deze actielijn daarom ook geïnvesteerd worden in de (door)ontwikkeling van (efficiëntere) opslagsystemen.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

MKB en Midcap bedrijven, energiemaatschappijen en consortia, stichtingen, verenigingen, bewonersorganisaties en overheden.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Het grootste deel van de acties binnen dit SD dekken het hele programmagebied en daarbij worden geen specifieke territoria beoogd.

Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van cocreatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transitie plaatsvinden binnen PA 2. Het Stedelijke Programma kent een territoriale afbakening. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden het GTI omvat:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Haagse Hout, Laak, Den Haag Zuid West, Bedrijvzones: Scheveningen haven, Gebied Westvlietweg, Gebied Forepark, Ypenburg
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/MW4Havens.
- Utrecht: De wijken Utrecht Overvecht, Zuidwest, Noordwest en Zuid en aangrenzende bedrijvzones .

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23-bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar PA 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking tot de mogelijkheden behoort, maar niet een doel op zich is.. Wanneer er mogelijkheden voordoen voor interregionale samenwerking worden deze bevorderd, gedacht kan worden aan samenwerking met andere regio's in Europa met soortgelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld toepassing van bepaalde type slimme energiesystemen voor vergelijkbare bedrijven in diverse Europese regio's.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Voorzien wordt dat een deel van de bestaande Financiële Instrumenten, wordt voortgezet en potentieel een nieuwe wordt toegevoegd. Begin 2022 zal een midterm en ex-ante van de bestaande instrumenten worden afgerond. Het afdekken van onrendabele toppen in projecten voor warmtenetten geschikt voor financieringsinstrumenten. Voor “first of a kind” demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een beter geschikt instrument gebleken. In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorientatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden ingezet in dit programma. Gestreefd wordt namelijk naar complementaire inzet. Daar waar dat het geval is zal dat een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.3.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	0	13
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	0	11
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO105	Oplossingen voor elektriciteitsopslag	MWh	PM	PM

Tabel 3: Resultaatindicatoren								
-------------------------------	--	--	--	--	--	--	--	--

Prioriteit	Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei) of ondersteuningsgebied (EFMZV)	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RC R 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 8.500.000,00	Eigen systeem	
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RC R 33	gebruikers van slimme energiesystemen	Aantal aangesloten verbruikers	0	2021	235	Eigen systeem	
2	III	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RC R 34	Uitrol van projecten voor slimme energiesystemen	Aantal projecten	0	2021	16	Eigen systeem	

2.2.3.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	053	€ 4.957.652

2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	055	€ 7.380.428
---	------	---------------------------	-----	-----	-------------

Tabel 5: Dimensie 2 –financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	01	€ 11.166.544
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	III	03	€ 1.171.536

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	III	11	€ 2.866.712

Tabel 7: N.v.t.

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheidsdimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	12.338.080

2.2.4 Bevorderen van de transitie naar een circulaire economie

2.2.4.1 Interventies van de fondsen

West-Nederland is goed op weg met het circulair maken van de economie, maar nog ver verwijderd van de doelstelling om in 2030 in 2050 een volledig circulaire en zero-waste economie te zijn. Heel veel processen en technologieën zijn nodig om deze situatie te bereiken. In PA 2 zijn al succesvolle concepten uitgetest, die de volgende fase van opschaling in kunnen. Publieke investeringen in samenwerking met de industrie zijn nodig om te voorkomen dat de transitiesnelheid vertraagd.

De inzet voor deze prioriteit zal volledig in lijn zijn met de innovatiemissies uit de RIS3. Het type interventies zal meer gericht zijn op innovaties, maar inhoudelijk sluiten ze volledig aan op het leitmotiv van de RIS3 en voldoen ze niet alleen aan het "doel" maar zullen de interventies volledig aansluiten op duurzame ontwikkeling van de economie die volledig circulair, CO₂ en klimaat gebaseerd op duurzame energie. Voor de doelstellingen binnen PA 2 gaat het primair om investeringen in bestaande processen en operaties, dit kan ook uitrol van initiatieven uit PA 1 betreffen. Projecten binnen deze SD zullen aangemoedigd worden een bijdrage te leveren aan verbeterde luchtkwaliteit. Daarvoor zijn 2 elementen van belang, ontwerpen voor circulaire productieprocessen waarbij uitstoot van stoffen wordt gemitigeerd en integratie van metingsmogelijkheden om de monitoring van de uitstoot te garanderen.

We onderkennen 3 actielijnen bij dit specifiek doel:

1. Ontwikkeling van reeds in pilot en testopstellingen bewezen circulaire toepassingen volgens het business model.
2. Investeren in innovaties die leiden tot een hogere mate van recycling, inclusief de herwinning van grondstoffen.
3. Investeren in innovaties die leiden tot een hogere mate van recycling, inclusief de herwinning van grondstoffen, via een mechanisme van bevordering van innovaties voor de circulaire economie.

Mogelijke type acties zijn: haalbaarheidsstudies; investeringen in de aanpassing van productieprocessen en inhuur van adviesbureaus voor dit specifiek doel.

Ontwikkelen en opschalen van reeds in pilot en testopstellingen bewezen circulaire toepassingen

Binnen deze actielijn passen projecten gericht op de doorontwikkeling circulaire toepassingen in de productieketens, maar ook innovaties in het business model (refuse, reduce, redesign, re-use, repair, refurbish, remanufacture, repurpose, recycle en recover) speelt een leidende rol voor deze actielijn. Tevens is er ruimte om fieldlabs door te ontwikkelen met eindgebruikers en Mkb gericht op de ontwikkeling en toepassing van kansrijke circulaire innovaties. Denk daarbij aan ondersteuning bij een volgende ontwikkelfase, bijvoorbeeld bij het industriële bouwen van een eerste productie-unit of een demoplant.

Investeren in materiaal- of productieprocesaanpassingen die leiden tot een hogere mate van recycling, inclusief de herwinning van grondstoffen

Het doorontwikkelen van innovaties voor het vervangen van op fossiele brandstoffen gebaseerd materiaal (plastics bijvoorbeeld) door recyclebare materialen (bamboecomposiet bijvoorbeeld) past binnen deze actielijn. Hierbij gaat het enerzijds om de ontwikkeling van nieuwe grondstoffen ter vervanging van niet-duurzame grondstoffen, maar ook om het inpassen van deze nieuwe materialen in bestaande productieprocessen.

productieprocessen. Hiervoor kan het noodzakelijk zijn om machinerie of processen aan te passen en anders in te richten. Ook pro het winnen van grondstoffen uit afval en andere reststromen of de ontwikkeling van recyclebare producten (zoals plastics) pa actielijn. Daarbij zijn op velerlei terrein nog pilots en demonstratieprojecten nodig om naar een zero waste situatie te komen.

Bevordering van draagvlak voor de circulaire economie

Binnen deze specifieke doelstelling zal er ook middels territoriale instrumenten geïnvesteerd worden in oplossingen en bevordering van de circulaire economie. Hierbij kan het gaan om brede pilotprojecten, waarbij de bewoners betrokken worden nieuwe circulaire concepten en processen. Binnen deze actielijn passen dan ook projecten gericht op het ontwikkelen van transitie technologie wordt gedemonstreerd, kennis wordt overdragen, trainingen of opleidingen kunnen worden aangeboden en kleinschal kunnen vestigen om de wijk te versterken en de weg vrij te maken voor innovatie. Hierbij kan het ook gaan om kleinschalige initia zijn op de lokale inzet van lokaal beschikbare reststromen door een ketensamenwerking op te zetten, waarbij een lokale hub de een ecosysteem waar gescheiden organische reststromen worden ingezameld voor voldoende volumes en gesorteerd worden voor v en ingezet kunnen worden als grondstof voor nieuwe producten. Een ander type project is gericht op circulaire gebiedsontw ontwikkeling van place-based circulaire bouw- en sloopconcepten (gericht op de kenmerken van deze gebieden). Ook de ontwikkel gebieden en bedrijfsterreinen ten behoeve van de geselecteerde GTI-gebieden valt binnen deze actielijn.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

MKB- en Midcapbedrijven, stichtingen, verenigingen, bewonersorganisaties en overheden.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

Het grootste deel van de acties binnen dit SD dekken het hele programmagebied en daarbij worden geen specifieke territoria beoogd.

Voor de transitieopgaven naar een duurzame, klimaatneutrale, circulaire en emissievrije samenleving zijn extra inspanningen nodig in de GTI-gebieden van de vier grote steden; enerzijds voor het verkrijgen van voldoende draagvlak, anderzijds vanwege het belang van cocreatie met de burgers voor duurzame oplossingen en de extra inspanning die dit in deze achtergelegen gebieden vraagt met betrekking tot investeringen.

Daarom zal van de investeringen uit het Stedelijk Luik gericht op de transitie plaatsvinden binnen PA 2. Het Stedelijke Programma kent een territoriale afbakening. Hieronder is per stad aangegeven welke gebieden het GTI omvat:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Haagse Hout, Laak, Den Haag Zuid West, Bedrijvzones: Scheveningen haven, Gebied Westvlietweg, Gebied Forepark Ypenburg
- Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/MW4Havens.
- Utrecht: De wijken Utrecht Overvecht, Zuidwest, Noordwest en Zuid en aangrenzende bedrijvzones .

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen, toegelicht in de artikel 23-bijlage, en gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen. Binnen de Geïntegreerde Territoriale Investerings zouden ook instrumenten als CLLD's kunnen passen en worden op voorhand niet uitgesloten. Voor de toelichting op de GTI-keuzes verwijzen we naar PA 5.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking tot de mogelijkheden behoort, maar niet een doel op zich is.. Wanneer er mogelijkheden voordoen voor interregionale samenwerking worden deze niet uitgesloten, gedacht kan worden aan samenwerking met andere regio's in Europa met soortgelijke opgaven, zoals bijvoorbeeld voor toepassing van een circulaire oplossingen in de groene chemie tussen bedrijven en kennisinstellingen van verschillende groene chemieclusters in Europa.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geeist dat zij zich hier ook aan conformeren. Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

Het afdekken van onrendabele toppen in projecten met investeringen in circulaire productiefaciliteiten kunnen geschikt zijn voor financiering met leningen of deelnemingen. In de vorige programmaperiode zijn hier goede ervaringen mee opgedaan en de verwachting is dat dit gecontinueerd wordt. Voor "first of a kind" demoprojecten, is subsidie onder de AGVV een meer geschikt instrument gebleken. In 2020 is ook een onderzoek gedaan naar beschikbaarheid van een zeer breed instrumentarium voor de publieke financiering van de energietransitie. Het is echter daarna nog verrijkt met ondermeer ook het RRF en JTF. Een herorientatie als wat meer over invulling van geldstromen bekend is moet nadere duiding geven of en in welke mate financieringsinstrumenten worden ingezet in dit programma. Gestreefd wordt namelijk naar complementaire inzet. Daar waar dat het geval is zal dat een mix van leningen, deelnemingen en beperkt garanties zijn, zoals in de periode 2014-2020 en is de doelgroep breed, maar gaat het wel om projecten die kosten besparen dan wel opbrengsten genereren maar waar een eerste financieringsgat niet door de markt wordt opgepakt.

2.2.4.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	1	18
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	1	16
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	2
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	PSI1	Aantal projecten gericht op implementatie circulaire concepten	Projecten	1	24

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling (werkgelegenheid en groei) of ondersteuningsgebied (EFMZV)	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]

2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 13.250.000	eigen verzameling	
2	VI	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	RCR 48	Afval gebruikt als grondstof	Ton/jaar	0	2021	PM	eigen verzameling	

2.2.4.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	030	€ 4.804.964
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	072	€ 9.802.127
2	EFRO	Meer ontwikkeld	VI	046	€ 2.866.712

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)

2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	01	€ 15.982.759
2	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	VI	03	€ 1.491.045

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
2	EFRO	Meer ontwikkeld	VI	11	€ 2.866.712

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheidsdimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	17.473.804

2.3. Europa dicht bij de burgers brengen door de duurzame en geïntegreerde ontwikkeling van stads-, plattelands- en kustgebieden, en door lokale initiatieven te bevorderen

☒ Deze is een prioriteit voor een relevante landspecifieke aanbeveling
☐ Dit is een prioriteit voor jeugdwerkgelegenheid
☐ Dit is een prioriteit voor innovatieve acties
☐ Dit is een prioriteit voor de aanpak van materiële deprivatie**

* Tabel van toepassing op ESF+-prioriteiten.

** Zo ja, ga naar punt 2.1.2

2.3.1. Bevordering van de geïntegreerde sociale, economische en ecologische/duurzame ontwikkeling, cultureel erfgoed, toerisme en veiligheid in stedelijke gebieden

2.3.1.1 Interventies van de fondsen

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punten i) en iii) t/m vii);

De bijbehorende soorten acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt i):

Deze prioriteit is verankerd in de duurzame stedelijke ontwikkeling. West concentreert de inzet voor duurzame stedelijke ontwikkeling net als in de vorige programma periode voor heel Nederland in de geselecteerde GTI gebieden van de G4. Voor deze gebieden is een geïntegreerde aanpak uitgewerkt gekoppeld aan de transitie in stedelijke uitvoeringsplannen, welke per stad is gericht op de gekozen GTI-gebieden. Voor de transitie naar een duurzame, circulaire, gezonde samenleving is voor deze gebieden een extra aanpak nodig veroorzaakt door een combinatie van factoren (lage participatie; verouderde woningen; minder financiële draagkracht). Door deze mismatch aan te pakken kunnen mensen uit deze gebieden aan het werk komen in banen die het gevolg zijn van bijvoorbeeld de energietransitie en de circulaire transitie. Daarnaast wordt zo de draagkracht groter om zelf ook in de gebieden en woningen de transitie aan te pakken en het (financieel) draagvlak daarvoor te vergroten. Bovendien speelt het arbeidspotentieel uit deze gebieden een cruciale rol gezien de omvang en demografische kenmerken (veel jeugd) voor het oplossen van het tekort in de nieuwe vaardigheden die voor de transitiebanen van de toekomst zijn vereist. Tot slot willen we juist hier Europa dicht bij de burger brengen door een andere benadering en instrumentarium.

Hieronder zijn de actielijnen en de daaraan verbonden interventies nader toegelicht.

Actielijn 1: Bevorderen van de transitie in de GTI-gebieden

Deze actielijn richt zich op gebiedsgerichte stimulans en draagvlak [onder bewoners en ondernemingen die moeite hebben met het meekomen in de maatschappelijke uitdagingen en transitie]. De transitieopgave en maatschappelijke uitdagingen gaan over de volle breedte. In samenwerking met ondernemers, overheid, onderwijsinstellingen en bewoners moet in de projecten onder deze actielijn gewerkt aan de beste oplossingen voor de omgeving door een nieuwe sociale innovatieve aanpak om transitie te bevorderen. Het grootste deel van deze actielijn zal ondergebracht worden in PA 2 (klimaat) en gekoppeld aan de specifieke doelen die betrekking hebben op de transitie naar circulair en energie. Deze acties zullen aangevuld worden, in een zo veel mogelijk geïntegreerde aanpak, met de andere transitie om deze gebieden ook op het terrein van gezondheid, digitalisering, veiligheid, wonen en participatie mee te krijgen in de brede transitie naar een weerbare economie voor deze gebieden en het verkleinen van achterstanden ten opzichte van de rest van de stad en West als geheel.

De GTI-gebieden in de steden Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht kennen grote verschillen, zowel in omvang als in samenstelling. Dat maakt de onderliggende problematiek ook divers. Per stad wordt in het stedelijk uitvoeringsplan vastgelegd hoe en waar de interventies moeten landen gebaseerd op integrale gebiedsvisies. We kunnen met dit programma in belangrijke mate de lijn doorzetten van de vorige programmaperiode. Een meerjarige, wat meer structurele inzet is bewezen effectiever dan éénmalige

interventies. Door de geïntegreerde aanpak wordt op meerdere terreinen gewerkt aan het versterken van de gebieden, zodat bewoners en ondernemers meekomen in de maatschappelijke uitdagingen en transities. De geïntegreerde aanpak is nodig om de complexiteit om te buigen in draagvlak voor verandering.

Type acties zijn ondermeer bewustwording campagnes en trajecten, waarbij in de ontwikkelgebieden bewoners en bedrijven mee worden genomen om ook hun aandeel te nemen in de transitieopgave om het wonen en werken in die gebieden toekomstbestedig te maken. Denk verder aan gezamenlijke plannen en afspraken om een wijk duurzamer, gezonder (minder fijnstof bijvoorbeeld) en veiliger te maken. Primair doel is zoveel mogelijk partijen in de actieve participatiestand te zetten in deze wijken.

Actielijn 2: Versterken arbeidspotentieel gekoppeld aan transities in GTI-gebieden.

De interventies voor het bevorderen van sociale inclusie en de bestrijding van armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit gaan gepaard met het tegengaan van de kwantitatieve en kwalitatieve mismatch op de arbeidsmarkt. Het vertrekpunt hierbij wordt gevormd door de vraag vanuit de werkgevers op de arbeidsmarkt en in de beroepen die ontstaan als gevolg van de diverse transitieopgaven, zogenaamde kansrijke beroepen. Met de initiatieven om mensen woonachtig in de GTI-gebieden, om bij te scholen en te koppelen aan de werkgelegenheid die als gevolg van transities vrij komt maar waarvoor bij ongewijzigde situatie onvoldoende arbeidsaanbod is, verhogen we economische zelfredzaamheid en sociale inclusie. Het tegengaan van de mismatch op de arbeidsmarkt wordt gekoppeld aan het optimaal benutten van de arbeidspotentieel dat nu of aan de kant staat of een baan dreigt te verliezen.

De interventies voor het bevorderen van sociale inclusie en de bestrijding van armoede door het bevorderen van arbeidsmobiliteit zijn gericht op het verbeteren van de randvoorwaarden voor het terugdringen van de mismatch op de arbeidsmarkt. Het vertrekpunt hierbij wordt gevormd door de vraag vanuit de werkgevers op de arbeidsmarkt. Door het stimuleren van goede condities voor re- en upskilling, wordt gewerkt aan het verhogen van economische zelfredzaamheid en sociale inclusie. Met deze actielijn willen we vooral zorgen voor goede randvoorwaarden en condities voor optimalisering van de arbeidsmarkt, van stagefaciliteiten tot het bevorderen van sociaal ondernemerschap. Het tegengaan van de mismatch op de arbeidsmarkt gaat langs vijf wegen:

- Kwantitatieve mismatch: door demografische veranderingen ontstaat er een andere verhouding op de arbeidsmarkt waardoor er in de toekomst meer gepensioneerden en minder werkenden zijn. Tegelijkertijd is er een groeiend onbenut arbeidspotentieel van mensen die niet meekomen op de arbeidsmarkt, sterk geconcentreerd in de GTI-gebieden. Daardoor ontstaan er problemen in de beschikbaarheid van mensen, mede doordat bepaalde beroepen bijvoorbeeld als onaantrekkelijk worden gezien. Dat houdt in dat er veel vacatures (vraag) ontstaan die ingevuld dienen te worden, daarvoor zijn juist de mensen uit de GTI-gebieden ook hard nodig. Dat kan door re- en upskilling enerzijds en anderzijds door werken aantrekkelijker te maken door betere landing en begeleiding van werknemers in arbeidsplaatsen; hiervoor zijn ook conditionele investeringen nodig van bedrijven en vooral samenwerkingsverbanden van meerdere bedrijven en scholen. Daarmee wordt ook voortgebouwd op de succesvolle methodes van KvW II.
- Door mensen om te scholen naar de kansrijke banen en sectoren van de nieuwe economie, kan er wel een match ontstaan tussen de werkgever en werknemers die niet mee komen in de digitalisering en de transities. Om toch zoveel mogelijk de aanpak van de vorige programmaperiode te kunnen doorontwikkelen houden we de optie open om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheid uit de verordening om ESF+-achtige activiteiten te mogen financieren, uiteraard alleen die activiteiten die integraal onderdeel van een EFRO-project uitmaken.
- Arbeidsmobiliteitsprojecten, gericht op in het kaart brengen van krimp- en groeisectoren en het oplossen van knelpunten bij specifieke branches, clusters. Deze interventies richten zich vooral op de kwantitatieve mismatch, waarbij er een grote groep werkenden aan de slag kan, maar waar de werkgevers de plekken niet opgevuld krijgen. Door met de juiste interventie of investeringen aanpassingen te doen, kunnen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt beter op elkaar aansluiten;
- Projecten op het gebied van de ontwikkeling van vaardigheden, in samenwerking met kennis- en onderwijsinstellingen door de koppeling van vraag en aanbod met het onderwijs en de arbeidsmarkt.

Deze interventies richten zich meer op de kwalitatieve mismatch, waarbij door het ontwikkelen van nieuwe vaardigheden, banen waarin nu grote tekorten zijn kunnen worden opgevuld. Beter gekwalificeerd personeel zorgt ervoor dat tekorten op de arbeidsmarkt kunnen worden ingevuld en dat mensen die (potentieel) langs de kant komen te staan, mee kunnen in de banen van de toekomst.

- Voor bovengenoemde acties verdient het de aanbeveling nieuwe meer digitale vormen te gebruiken om de partijen en bewoners in de GTI-gebieden te betrekken.

Binnen deze actielijn zal worden voortgebouwd op de ervaringen uit de vorige programmaperiode. ESF zal geen onderdeel uitmaken van de GTI. Waar ESF zich richt op participatie van mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt zal dit programma met EFRO zich blijven richten op randvoorwaardelijke investeringen, zoals leerwerkplaatsen en speciale samenwerkingstrajecten tussen bedrijven en scholen en gemeenten. Die zijn echter ook van belang om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt dichterbij of in die arbeidsmarkt te krijgen.

De belangrijkste doelgroepen – artikel 22, lid 3, onder d), punt iii):

De actielijnen van het stedelijke programma zijn gericht op meerdere verschillende doelgroepen. Bij projecten in Actielijn 1 is de doelgroep de bewoners en ondernemers in de afgebakende transitiegebieden. Deze brede doelgroep wordt door de interventies geraakt, waar de begunstigden waarschijnlijk meer bestaat uit rechtspersonen die voor de doelgroep aan de slag gaat dan wel andere organisatievormen.

Bij Actielijn 2 is de doelgroep van de interventies de ondernemers, overheden, scholen en alle type werkgevers in de afgebakende transitiegebieden die aan de slag gaan met betere randvoorwaarden om het onbenut arbeidspotentieel en kwetsbare werkenden/werknemers “bruikbaar” te houden en krijgen voor de mismatchverkleining. Samenwerkingsverbanden waarin de diverse partijen (opleiders-overheid en bedrijfsleven) zijn vertegenwoordigd hebben de voorkeur.

Beoogde specifieke territoria, inclusief het geplande gebruik van territoriale instrumenten — artikel 22, lid 3, onder d), punt v)

De GTI's van de steden omvatten de volgende gebieden:

- Amsterdam: Stadsdelen Noord, Nieuw-West en Zuidoost
- Den Haag: Stadsdelen Centrum, Haagse Hout, Laak, Den Haag Zuid West, Bedrijvzones: Scheveningen haven, Gebied Westvlietweg, Gebied Forepark, Ypenburg • Rotterdam: Rotterdam Zuid, Bospolder Tussendijken/M4H.
- Utrecht: De wijken Utrecht Overvecht, Zuidwest, Noordwest en Zuid en aangrenzende bedrijvzones.

De legitimatie voor de gebieden is terug te vinden in de stedelijke uitvoeringsplannen gebaseerd op socio-economische kengetallen, die de achterstandspositie van deze gebieden onderbouwen.

Voor deze gebieden worden 4 Geïntegreerde Territoriale Instrumenten opgezet, zoals bedoeld in artikel 23 van de CPR. Dit is feitelijk een aanscherping van het instrumentarium uit de vorige programmaperiode, toen er ook een GTI als instrument per G4 stad was. De afbakening en selectie van de GTI-gebieden is iets aangepast op grond van de sociaal-economische kenmerken, waarop de selectie is gebaseerd. Grotendeels gaat het om dezelfde gebieden. Soms is wel wat verbetering opgetreden in de sociaal-economische situatie, maar niet zodanig dat achterstanden zijn ingehaald. Zoals ook beschreven in het Handboek voor Duurzame Stedelijke Ontwikkeling van de EC, is borging en lange termijn strategie een essentieel onderdeel van de aanpak in onze GTI-gebieden. De COVID-19 pandemie heeft weer eens te meer duidelijk gemaakt dat deze gebieden het meest kwetsbaar zijn en de bevolkingsgroepen hier het meest geraakt zijn door de crisis. De weerbaarheid kan alleen door langjarige strategische geïntegreerde inzet worden verbeterd en dit legitimeert voor ons continuering van het GTI-instrument. Het gebruik van Community Led Local Developments past goed bij meerdere van de mogelijke GTI-interventies. Bij de nadere uitwerking van deze interventies in de stedelijke uitvoeringsplannen en projecten wordt de mogelijke

inzet van CLLD's overwogen. De inzet van het CLLD-instrument wordt overwogen wanneer er binnen de geselecteerde GTI-gebieden lokale actiegroepen actief zijn of ontwikkeld worden die kunnen bijdragen aan de programmedoelen m.b.t. de transities.

Acties binnen deze aanpak zullen worden afgestemd op de relevante regionale arbeidsmarktstrategieën en er zal naar synergie gezocht worden met het ESF+ programma.

De interregionale en transnationale acties – artikel 22, lid 3, onder d), punt vi)

Het gaat met name om lokale uitrol en toepassing, waarbij interregionale samenwerking niet op voorhand voor de hand ligt. Maar daar waar mogelijk niet wordt uitgesloten.

Acties ten behoeve van gelijkheid, inclusie en non-discriminatie – artikel 22, lid 3, onder d), punt iv)

Dit programma conformeert zich aan het bestaande regionale, nationale en Europese beleid t.a.v. gelijkheid, inclusie en non-discriminatie bij de selectie van projecten en van projecten zelf wordt geëist dat zij zich hier ook aan conformeren. Met deze prioriteit wil het programma actief bijdragen aan het bevorderen van gelijkheid en inclusie op de arbeidsmarkt en in de transities, juist door zich te richten op die gebieden die zowel economisch als sociaal achterblijven.

Bij de uitvoering van dit Operationeel Programma worden de horizontale beginselen nageleefd, zoals bedoeld in artikel 3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie ("VEU") en in artikel 10 VWEU, met inbegrip van de beginselen subsidiariteit en evenredigheid als bedoeld in artikel 5 van het VEU. Hierbij wordt rekening gehouden met het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie. Projecten moeten daarnaast voldoen aan de verplichtingen van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap, en toegankelijkheid garanderen in overeenstemming met artikel 9 en met de wetgeving van de Unie tot harmonisering van toegankelijkheidseisen voor producten en diensten. We vragen indieners expliciet in hun projectplannen op te nemen hoe men hiermee omgaat en de managementautoriteit zal daar ook op toezien.

Het geplande gebruik van financieringsinstrumenten – artikel 22, lid 3, onder d), punt vii)

De interventies in beide actielijnen zijn erop gericht om te investeren in projecten. Bij projecten in de Actielijn 1: "Bevorderen van transities in GTI-gebieden" wordt gebruik gemaakt van projectsubsidies en mogelijk financiering met (revolverende) fondsen. Bij Actielijn 2 "Versterken arbeidspotentieel gekoppeld aan transities in GTI-gebieden" wordt gebruik gemaakt van projectsubsidies voor de beide interventies, de matchingsprojecten en de projecten in samenwerking met het onderwijs. Financiering via (revolverende) fondsen is eveneens mogelijk. Denk aan specifieke instrumenten voor sociale ondernemers. Vooralsnog is net in het kader van REACT gestart met een Social Impact Fonds, bij succes zou deze ook kunnen bijdragen aan het nieuwe programma om binnen actielijn 2 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt bij sociale ondernemers te gaan laten werken aan de transities. Voor actielijn 1 is de inzet van Financiële Instrumenten, zoals SOFIE en FRED in de voorgaande programmaperiodes, gezien de specifiekere doelen onderwerp van onderzoek. Afhankelijk daarvan wordt dit in 2022 nader ingevuld met de best passende wijze van financiering.

2.3.1.2 Indicatoren

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt ii)

Tabel 2: Outputindicatoren								
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Mijlpaal (2024)	Doelstelling (2029)
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO01	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen (micro, klein, middel, groot)	Ondernemingen	0	415
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO02	Aantal ondernemingen dat steun in de vorm van subsidies heeft ontvangen	Ondernemingen	0	60
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO03	Aantal ondernemingen dat steun heeft ontvangen via een financieringsinstrument	Ondernemingen	0	5
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO04	Aantal ondernemingen dat niet-financiële steun heeft ontvangen	Ondernemingen	0	350
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO75	Ondersteunde strategieën voor geïntegreerde territoriale ontwikkeling	Aantal GTI	4	4
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCO80	Ondersteunde strategieën voor vanuit de gemeenschap geleid lokale ontwikkeling	Aantal CLLD	1	3

5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	PSI2	Aantal samenwerkingsverbanden gericht op het verkleinen van de mismatch op de arbeidsmarkt, tussen kennisinstellingen en bedrijfsleven en/of overheid	Aantal samenwerkingsverbanden	0	25
---	---	------	-----------------	------	---	-------------------------------	---	----

Tabel 3: Resultaatindicatoren											
Prioriteit	Specifieke doelstelling	Fonds	Regiocategorie	ID [5]	Indicator [255]	Meeteenheid	Uitgangs- of referentiewaarde	Referentiejaar	Doelstelling (2029)	Bron van gegevens [200]	Opmerkingen [200]
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	RCR 02	Private investeringen die publieke steun matchen (waarvan subsidies, financieringsinstrumenten)	Euro	0	2021	€ 15.000.000,00	Eigen systeem	
5	I	EFRO	Meer ontwikkeld	PSRI1	Aantal werkgevers die deelnemen aan projecten gericht op het verkleinen	Aantal Werkgevers	0	2021	425	Eigen systeem	

					van de mismatch op de arbeidsmarkt.						
--	--	--	--	--	-------------------------------------	--	--	--	--	--	--

2.3.1.3 Indicatieve uitsplitsing van de programmamiddelen (EU) per type steunverlening

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder d), punt viii)

Tabel 4: Dimensie 1 – interventiegebied					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	140	€ 15.021.394
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	141	€ 5.007.131
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	169	€ 10.014.263

Tabel 5: Dimensie 2 – financieringsvorm					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	01	€ 28.042.788
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	03	€ 2.000.000

Tabel 6: Dimensie 3 – territoriaal uitvoeringsmechanisme en territoriale focus					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
5	EFRO	Meer ontwikkeld	I	11	€ 30.042.788

Tabel 8: dimensie 7 – gendergelijkheidsdimensie ESF+*, EFRO, Cohesiefonds en JTF					
Nr. van de prioriteit	Fonds	Regiocategorie	Specifieke doelstelling	Code	Bedrag (in EUR)
1	EFRO	Transitie/Meer ontwikkeld	I	03	30.042.788

3. Financieel plan

3.A Overdrachten en bijdragen

Referentie: artikelen 10 en 21 van de GB-verordening

Tabel 15: Bijdragen aan InvestEU*

N.V.T.

Tabel 16: Overdrachten naar instrumenten in direct of indirect beheer*

N.V.T.

Tabel 17: Overdrachten tussen fondsen in gedeeld beheer*

N.V.T.

3.1 Financiële toewijzingen per jaar

Referentie: Artikel 22, lid 3, onder g), punt i)

Tabel 10: Financiële toewijzingen per jaar									
Fonds	Regiocategorie	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal
	Meer ontwikkeld	€ 24.709.146	€ 25.204.322	€ 25.709.402	€ 26.224.752	€ 26.750.409	€ 27.286.578	€ 27.833.476	€ 183.718.085
	Overgang	€ 3.177.757	€ 3.241.439	€ 3.306.396	€ 3.372.674	€ 3.440.276	€ 3.509.231	€ 3.579.566	€ 23.627.339
Totaal		€ 27.886.903	€ 28.445.761	€ 29.015.798	€ 29.597.426	€ 30.190.685	€ 30.795.809	€ 31.413.042	€ 207.345.424

3.2 Totale financiële toewijzingen per fonds en nationale medefinanciering

Prioriteit	Grondslag voor de berekening van de EU-steun (totaal of publiek)	Fonds	Regiocategorie*	EU-bijdrage (a)	Nationale bijdrage (b)=(c)+(d)	Indicatieve uitsplitsing van de nationale bijdrage		Totaal (e)=(a)+(b)**	Percentage Medefinanciering (f)=(a)/(e)**
						publiek (c)	particulier (d)		
Prioriteit 1	P/T	EFRO	Meer ontwikkeld	€ 93.190.333	€ 139.785.499	€ 69.892.750	€ 69.892.750	€ 232.975.832	40,00%
			Overgang	€ 15.979.843	€ 10.653.229	€ 5.326.614	€ 5.326.614	€ 26.633.072	60,00%
Prioriteit 2***		EFRO	Meer ontwikkeld	€ 54.272.275	€ 81.408.412	€ 40.704.206	€ 40.704.206	€ 135.680.687	40,00%
			Overgang	€ 6.848.504	€ 4.565.669	€ 2.282.835	€ 2.282.835	€ 11.414.174	60,00%
Prioriteit 5		EFRO	Meer ontwikkeld	€ 30.042.788	€ 30.042.788	€ 15.021.394	€ 15.021.394	€ 60.085.577	50,00%
Totaal EFRO****			Meer ontwikkeld	€ 177.505.396	€ 251.236.700	€ 125.618.350	€ 125.618.350	€ 428.742.096	41,40%
			Overgang	€ 22.828.347	€ 15.218.898	€ 7.609.449	€ 7.609.449	€ 38.047.245	60,00%
Algemeen totaal				€ 200.333.743	€ 266.455.598	€ 133.227.799	€ 133.227.799	€ 466.789.341	42,92%

* Voor het EFRO: minder ontwikkeld, overgang en meer ontwikkeld en, in voorkomend geval, speciale toewijzing voor ultraperifere en noordelijke dunbevolkte regio's. Voor het CF: niet van toepassing. Voor technische bijstand hangt de toepassing van regiocategorieën af van de selectie van een fonds.

** Indien relevant voor alle regiocategorieën.

*** Prioriteit 2 is incl. ITI - budget steden

**** Geen aparte regel opname TB vanwege gebruik flate rate

4. Randvoorwaarden

Tabel 12: Randvoorwaarden (enabling conditions)

Randvoorwaarden	Fonds	Specifieke doelstelling	Naleving van de randvoorwaarden	Criteria voor de vervulling van de randvoorwaarde	Naleving van criteria	Verwijzing naar relevante documenten* Naam + Link 500 tekens	Motivering * 1000 tekens
Horizontale randvoorwaarden							
Doeltreffende monitoringmechanismen van de markt voor overheidsopdrachten	EFRO	Alle	Ja	Overeenkomstig de Uniewetgeving inzake aanbestedingen bestaan er monitoringmechanismen voor alle overheidsopdrachten en de aanbesteding ervan in het kader van de fondsen. Dit vereiste omvat:			
				1. Regelingen om ervoor te zorgen dat er doeltreffende en betrouwbare gegevens worden vergaard over procedures voor overheidsopdrachten boven de drempels van de Unie overeenkomstig de rapportageverplichtingen van de artikelen 83 en 84 van Richtlijn 2014/24/EU	Ja	<ul style="list-style-type: none"> Aanbestedingswet 2012 (herzien per 1 juli 2016, o.a. ter implementatie van de richtlijn 2014/24 en 2014/25), TenderNed, https://www.tenderned.nl 	Op 1 april 2013 is in Nederland de eerste versie van de Aanbestedingswet 2012 in werking getreden. Per 1 juli 2016 is deze wet herzien, o.a. ter implementatie van de richtlijn 2014/24 en 2014/25. Artikel 2.132 van de Aanbestedingswet 2012 bepaalt dat de aanbestedende dienst over de gunning van een overheidsopdracht en de instelling van een dynamisch aankoopstelsel een proces-verbaal opstelt dat een aantal basisgegevens omvat, waaronder namen van de winnende bieder (lid 1h), het

				en de artikelen 99 en 100 van Richtlijn 2014/25/EU.		aantal initiële bidders (lid 1 c-e) en de contractuele waarde (lid 1b). ¹ Alle aanbestedende diensten zijn verplicht tot publicatie van hun aankondigingen van opdrachten en aankondigingen van gegunde opdrachten op het nationale platform TenderNed, indien de waarde van de opdracht gelijk is tot of boven de EU-drempelwaarden. Op deze manier wordt voldaan aan criterium 1.	
				2. Regelingen om ervoor te zorgen dat de gegevens betrekking hebben op ten minste de volgende elementen: a) kwaliteit en intensiteit van de concurrentie: naam van de winnende inschrijver, aantal initiële inschrijvers en waarde van de overeenkomst;	Ja	<ul style="list-style-type: none"> • Aanbestedingswet 2012 (herzien per 1 juli 2016, o.a. ter implementatie van de richtlijn 2014/24 en 2014/25), • TenderNed, https://www.tenderned.nl • Onderzoeksrapport “Effecten van de Aanbestedingswet 2012, Perceel 1: Deelname Mkb aan overheidsopdrachten en het Feitenonderzoek”² 2021 Monitor 	2.a) idem criterium 1 2.b) In Nederland is het niet verplicht gesteld om de informatie, genoemd onder criterium 2.b, te verzamelen. Niettemin wordt er onderzoek naar de participatie van Mkb in aanbestedingen gedaan, bijvoorbeeld in een uitgebreid onderzoek van 2015 over de Effecten van de Aanbestedingswet 2012 en de deelname Mkb aan overheidsopdrachten. Uit het onderzoek bleek o.a. dat in 2014

¹ Volledige lijst onder Artikel 2.132, lid 1: a. naam en adres van de aanbestedende dienst; b. voorwerp en waarde van de overheidsopdracht of het dynamisch aankoopstelsel; c. namen van de geselecteerde gegadigden of inschrijvers met motivering van die keuze; d. de namen van de uitgesloten en afgewezen gegadigden met motivering van die uitsluiting of afwijzing; e. de namen van de afgewezen inschrijvers met motivering van die afwijzing; f. of er inlichtingen zijn die op verzoek van een ondernemer geen deel hebben uitgemaakt van de nota van inlichtingen, bedoeld in artikel 2.53, tweede lid; g. de redenen voor de afwijzing van abnormaal laag bevonden inschrijvingen; h. de naam van de uitgekozen inschrijver en motivering voor die keuze en, indien bekend, het gedeelte van de overheidsopdracht dat de uitgekozen inschrijver voornemens is aan derden in onderaanneming te geven alsmede de namen van de voornaamste onderaannemers; i. in geval van de procedure van de concurrentie gerichte dialoog, de omstandigheden, bedoeld in artikel 2.28, die de toepassing van deze procedure rechtvaardigen; j. ingeval van de mededingingsprocedure met onderhandeling, de omstandigheden, bedoeld in artikel 2.30, eerste lid, die de toepassing van deze procedure rechtvaardigen; k. ingeval van de onderhandelingsprocedure zonder aankondiging, de omstandigheden, bedoeld in artikel 2.32, die de toepassing van deze procedure rechtvaardigen; l. de redenen voor het gebruik van andere dan elektronische middelen bij het indienen van inschrijvingen; m. in voorkomend geval, vastgestelde belangenconflicten en een beschrijving van door de aanbestedende dienst genomen passende maatregelen als bedoeld in artikel 1.10b, eerste lid; n. in voorkomend geval de redenen waarom de aanbestedende dienst besloten heeft een overheidsopdracht niet te gunnen of geen dynamisch aankoopstelsel in te stellen .

² <https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2015/07/08/effecten-van-de-aanbestedingswet-2012/effecten-van-de-aanbestedingswet-2012.pdf>

				b) informatie over de definitieve prijs na voltooiing en over de deelname van kmo's als directe inschrijvers, indien de nationale systemen die informatie verstrekken.		Aanbestedingen in Nederland 2017-2019 ³	63% van alle aanbestedingen boven de EU-drempels werden toegekend aan Mkbs. In 2021 verscheen de tweede editie van het rapport, "2021 Monitor Aanbestedingen in Nederland 2017-2019", i.v.m. de monitoringsrapportage aanbesteden (art 83 en 85).
				3. Regelingen om te zorgen voor monitoring en analyse van de gegevens door de bevoegde nationale autoriteiten overeenkomstig artikel 83, lid 2, van Richtlijn 2014/24/EU en artikel 99, lid 2, van Richtlijn 2014/25/EU.	Ja	34 329 Wijziging van de Aanbestedingswet 2012 in verband met de implementatie van aanbestedingsrichtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU, Nr. 3 MEMORIE VAN TOELICHTING ⁴	De Memorie van Toelichting bij de wijziging van de aanbestedingswet 2012 legt het volgende uit i.v.m. de invulling van artikel 83 (2)/99(2): De naleving van regels voor overheidsopdrachten wordt reeds op verschillende manieren gecontroleerd: De rechtmatigheid van aanbestedingsprocedures vormt onderdeel van de reguliere accountantscontrole van aanbestedende diensten. Ook de Algemene Rekenkamer en de decentrale Rekenkamers doen regelmatig onderzoek naar de toepassing van de aanbestedingsregels. Daarnaast kan de rechtmatigheid van aanbestedingsprocedures door de civiele rechter worden getoetst en kan de Commissie van Aanbestedingsexperts niet-bindend adviseren over de rechtmatigheid van aanbestedingsprocedures.

³<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=92be2135-e4e8-4a9b-a129-a6920e1ec92f&title=MONITOR%20AANBESTEDINGEN%20IN%20NEDERLAND%202017%20-%202019.pdf>

⁴<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-34329-3.html>

						Er zijn mogelijkheden voor toezichthoudende autoriteiten of structuren om problemen aan te kaarten bij instanties zoals bijvoorbeeld de Ombudsman of het parlement. Er zijn geen belemmeringen om, uiteraard binnen de grenzen van het procesrecht, problemen voor te leggen aan de rechter.
			4. Regelingen om de resultaten van de analyse publiek beschikbaar te stellen overeenkomstig artikel 83, lid 3, van Richtlijn 2014/24/EU en artikel 99, lid 3, van Richtlijn 2014/25/EU.	Ja	<ul style="list-style-type: none"> • 34 329 Wijziging van de Aanbestedingswet 2012 in verband met de implementatie van aanbestedingsrichtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU, Nr. 3 MEMORIE VAN TOELICHTING • Procurement Monitoring Report of the Netherlands, laatste versie van 2021⁵ (eerdere versie: 2018)⁶ • 2021 Monitor Aanbestedingen in Nederland 2017-2019⁷ 	De Memorie van Toelichting bij de wijziging van de aanbestedingswet 2012 legt het volgende uit i.v.m. artikel 83 (3)/99(3): ‘Aan de uitkomsten van de accountantscontrole wordt aandacht besteed bij de publicatie van het jaarverslag. De adviezen van de Commissie van Aanbestedingsexperts en uitspraken van de rechter worden openbaar gemaakt. Daarnaast zullen onderzoeksrapporten worden gepubliceerd. Informatie zal onderdeel uitmaken van de uit te voeren onderzoeken in het kadervan de op te stellen toezichtsrapporten.’ Zie ook publicatie van het ‘Public Procurement Monitoring Report of the Netherlands’ (mei 2021) en de ‘2021 Monitor Aanbestedingen in Nederland 2017-2019’ (mei 2021). Beide documenten zijn ook gepubliceerd als onderdeel van de brief aan de Tweede

⁵ https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/brieven_regering/detail?id=2021Z08918&did=2021D19585

⁶ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/34752/attachments/1/translations/en/renditions/pdf>

⁷ <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=92be2135-e4e8-4a9b-a129-a6920e1ec92f&title=MONITOR%20AANBESTEDINGEN%20IN%20NEDERLAND%202017%20-%202019.pdf>

						<p>Kamer “Programma Beter Aanbesteden, onderzoek inkoopvolume en monitoringsrapportage”.</p> <p>Artikel 4.12a van de Aanbestedingswet geeft invulling aan artikel 83(3): aanbestedende diensten zijn verplicht om processen-verbaal van alle gegunde overheidsopdrachten en ingestelde dynamische aankoopssystemen, op diens verzoek, te verstrekken aan de Minister van Economische Zaken en Klimaat.</p>
			<p>5. Regelingen om ervoor te zorgen dat alle informatie die wijst op vermoedelijke situaties van inschrijvingsvervalsing wordt gemeld aan de bevoegde nationale organen overeenkomstig artikel 83, lid 2, van Richtlijn 2014/24/EU en artikel 99, lid 2, van Richtlijn 2014/25/EU.</p>	Ja	<ul style="list-style-type: none"> • Mededingingswet⁸ • 34 329 Wijziging van de Aanbestedingswet 2012 in verband met de implementatie van aanbestedingsrichtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU, Nr. 3 MEMORIE VAN TOELICHTING • Informatiefolder van ACM waar aan aanbestedende diensten wordt uitgelegd hoe ze verboden afspraken tussen bedrijven kunnen herkennen: “Betaal niet teveel...ziet u afspraken tussen bedrijven bij aanbestedingen? Meld ze bij ACM” • Informatie van ACM over collusie bij aanbestedingen (zie hier) 	<p>De Mededingingswet heeft als doel de concurrentie te bevorderen. De Autoriteit Consument en Markt (ACM) handhaaft de wet en heeft als taak overtredingen van de Mededingingswet en het EU-Verdrag op te sporen. Op basis van deze wet, de Aanbestedingswet 2012, de Wet op het financieel toezicht en uitvoerende regelingen ziet de ACM erop toe dat marktdeelnemers zich houden aan de regels voor concurrentie en marktwerking. De ACM helpt aanbestedende diensten bij het herkennen van afstemming tussen concurrenten bij inkooptrajecten. De ACM is zeer gespist op mogelijke afspraken bij aanbesteden. Er is daarom ook een meldpunt ingericht waar ook anoniem melding gedaan kan worden.⁹ Op de website van de ACM is een folder gepubliceerd, waaraan aan</p>

⁸ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0008691/2019-01-01>

⁹ <https://www.acm.nl/nl/contact/tips-en-meldingen/tip-ons>

							<p>aanbestedende diensten wordt uitgelegd hoe ze verboden afspraken tussen bedrijven kunnen herkennen. Daarnaast informeert de ACM aanbestedende diensten actief op haar website over dit onderwerp en linkt ze vanuit deze pagina door naar het klachtenformulier.</p> <p>Bovendien zijn de gegevens in TenderNed openbaar en dus ook beschikbaar voor de ACM. TenderNed is een onderdeel van PIANOo (expertisecentrum aanbesteden). ACM werkt nauw samen met PIANOo. Zie ook criterium 3.</p>
Instrumenten en capaciteit voor de effectieve toepassing van de staatssteunregels	EFRO	Alle	Ja	De beheerautoriteiten hebben de instrumenten en de capaciteit om de naleving van de staatssteunregels te controleren:			
				1. met betrekking tot ondernemingen in moeilijkheden en ondernemingen die aan een terugvorderingsverplichting zijn onderworpen;	Ja		<p><i>Onderneming in moeilijkheden</i></p> <p>In ieder aanvraagformulier voor ondersteuning uit de fondsen wordt de aanvrager – in het geval van een consortium alle deelnemers – gevraagd of de betreffende onderneming in moeilijkheden verkeert volgens de definitie van artikel 2 van Verordening (EU) 651/2014. Hiertoe moet een formulier met een verklaring ‘geen</p>

						<p>financiële moeilijkheden' worden ingevuld en ondertekend. De verklaring wordt vervolgens door de managementautoriteit beoordeeld aan de hand van diverse externe bronnen. Bij aanvragen voor ondersteuning uit EFRO wordt voor deze beoordeling ook gebruik gemaakt van ARACHNE.</p> <p><i>Ondernemingen waartegen een vordering loopt</i></p> <p>In ieder aanvraagformulier voor ondersteuning uit de fondsen wordt de aanvrager – in het geval van een consortium alle deelnemers – gevraagd of er tegen de betreffende onderneming een bevel tot terugvordering van steun uitstaat. Er wordt door de managementautoriteit vooral gesteund op deze verklaring van de aanvrager.</p> <p>Gezien het zeer geringe aantal van terugvorderingen wordt voor een pragmatische insteek gekozen. Hierbij neemt ook het Interdepartementaal Steun Overleg (ISO) een rol in. Zodra het ISO over een terugvorderingsbevel geïnformeerd is, kan het ISO ervoor zorgen dat de managementautoriteiten hierover geïnformeerd worden (bv. via het portaal Europa Decentraal of de verantwoordelijke ministeries).</p>
--	--	--	--	--	--	---

				2. door toegang tot deskundig advies en richtsnoeren inzake staatssteun die worden verstrekt door deskundigen van lokale of nationale instanties.	Ja	Interdepartementale afspraken 2017 (in het bijzonder afspraak 11) ¹⁰	<p>In 2017 zijn in Nederland de interdepartementale afspraken inzake staatssteun geactualiseerd. In afspraak 11 van deze afspraken staan de taken van het Interdepartementaal Steun Overleg (hierna: ISO) beschreven. Hier is onder meer vastgelegd dat het ISO op verzoek adviezen kan geven over staatssteunvraagstukken aan ministeries, decentrale overheden, interdepartementale gremia of onderdelen daarvan. In voorkomend geval zal het ISO zich verstaan met andere commissies binnen de Rijksdienst die belast zijn met het geven van adviezen op juridisch gebied, zoals bijvoorbeeld de Interdepartementale Commissie Europees Recht (ICER).</p> <p>Hiermee wordt gewaarborgd dat de managementautoriteiten toegang hebben tot advies van staatssteun experts op nationaal niveau.</p> <p>Verder heeft het landelijke kenniscentrum ‘Europa Decentraal’ het Coördinatiepunt Staatssteun (CPS) ingericht en biedt ondersteuning aan decentrale overheden bij het doen van kennisgevingen.¹¹</p>
Doeltreffende toepassing en	EFRO	Alle	Ja	Er is voorzien in doeltreffende			

¹⁰ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0040099/2017-10-21>

¹¹ <https://europadecentraal.nl/coordinatiepunt-staatssteun/>

uitvoering van het Handvest van de grondrechten				mechanismen om de naleving van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie (het "Handvest") te waarborgen, waaronder:		
				1. regelingen om ervoor te zorgen dat de door de fondsen gesteunde programma's en de uitvoering daarvan conform zijn met de relevante bepalingen van het Handvest;		

						<p>Bij de programma's die meer gericht zijn op individuele begunstigde (ESF+, AMIF) heeft bovendien ook de deskundigencommissie een sterke rol bij de beoordeling van de projecten.</p> <p>In het geval het Handvest ingevolge hoofdstuk 2.2 van de juridische status van het Handvest betrekking heeft op bepaalde begunstigen, en de begunstigde verantwoordelijk wordt voor het verlenen van een publieke dienst onder toezicht van de centrale overheid, zal de managementautoriteit erop toezien dat de rechten en beginselen van het Handvest bij de uitvoering van het desbetreffende project worden geëerbiedigd. Dit gebeurt door bevraging van de begunstigde aan de hand van bijlage III van de Richtsnoeren en de mogelijkheid om klachten over niet naleving in te dienen bij de managementautoriteit. Vragen hierover worden in de betreffende checklist opgenomen.</p> <p>Verder zullen er mogelijk doelgerichte trainings voor de programmaautoriteiten tijdens de implementatie georganiseerd worden om zowel bij de programmaautoriteiten als ook de begunstigden voor bewustwording te zorgen en te waarborgen dat aan de vereisten van het Handvest voldaan wordt.</p>
--	--	--	--	--	--	--

				2. regelingen voor rapportage aan het monitoringcomité over gevallen van door de fondsen gesteunde acties die niet conform zijn met het Handvest en klachten met betrekking tot het Handvest die zijn ingediend volgens de overeenkomstig artikel 69, lid 7, ingestelde regelingen.	Ja	Klachtenprocedure algemeen: https://mensenrechten.nl/nl/college-voor-jou	Klachten over de niet-naleving van het Verdrag kunnen in Nederland centraal bij het College voor de Rechten van de Mens ingediend worden. In alle Comités van Toezicht zit op basis van Artikel 34 van de CPR ¹² een vertegenwoordiger die o.a. de naleving van het Handvest onder zijn of haar verantwoordelijkheid heeft. Dit lid heeft de rol om de managementautoriteit actief te bevragen over naleving van het Handvest in het programma. Tenminste een keer per jaar wordt dit punt op de agenda van het Comité van Toezicht geagendeerd.
Uitvoering en toepassing van het VN-Verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (UNCRPD) in overeenstemming met Besluit 2010/48/EG van de Raad.	EFRO	Alle	Ja	Er is voorzien in een nationaal kader voor de uitvoering van het UNCRPD, met onder meer:			
				1. meetbare doelstellingen, gegevensverzameling en monitoringmechanismen;	Ja	<ul style="list-style-type: none"> • VN-Verdrag (ratificatie NL juni 2016) • Jaarlijkse rapportage rapportage over de naleving van het VN-verdrag handicap in Nederland¹³ • Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte¹⁴ 	In juni 2016 heeft Nederland het VN-Verdrag inzake rechten van personen met een handicap geratificeerd. De regering heeft in overleg met personen met een beperking en organisaties die een rol spelen bij de implementatie van het VN-verdrag het programma “Onbeperkt Meedoen” opgezet. Het

¹² Artikel aanpassen

¹³ <https://mensenrechten.nl/publicatie/5fc877581e0fec037359c660>

¹⁴ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0014915/2020-01-01>

					<ul style="list-style-type: none"> • Wet Banenafpraak/Quotumwet¹⁵, kennisdocument voorjaar 2020. • Onbeperkt Meedoen (programma) • 2019 Kamerbrief over Indicatoren programma Onbeperkt Meedoen! (incl. cijferoverzicht), 2020 Kamerbrief over Indicatoren programma Onbeperkt Meedoen! (incl. cijferoverzicht), • Voortgangsrapportage 2020 Onbeperkt meedoen! • Programma Iedereen onderweg: Vernieuwingsagenda doelgroepenvervoer en openbaar vervoer¹⁶ • Rapport Inzicht in Inclusie (2018)¹⁷ 	<p>programma omvat concrete doelen en een tijdsplan voor de geplande activiteiten. Eenmaal per jaar wordt een voortgangsrapportage gerapporteerd aan de Tweede Kamer, waarbij de behaalde doelstellingen in vastgestelde indicatoren worden gerapporteerd. Deze voortgangsrapportages worden tevens aan het VN-Comité gerapporteerd.</p> <p>Het programma sluit aan bij bestaande Nederlandse wetgeving, zoals de Grondwet, die stelt dat de overheid een rol heeft in het bevorderen van voldoende werkgelegenheid, waaronder voor mensen met een beperking. In de Wet gelijke behandeling op grond van handicap en chronische ziekte is het VN Verdrag bij wet uitgewerkt. Aanvullend zijn er sinds 2015 ook het Wet Banenafpraak en Quotumwet en is in 2019 het programma ‘Iedereen onderweg’ ingevoerd.</p> <p>Door het College voor de Rechten van de Mens worden ook regelmatig onderzoeksrapporten gepubliceerd, zoals “Inzicht in Inclusie”(2018).</p>
			2. regelingen om ervoor te zorgen dat het beleid, de wetgeving en de	Ja	Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid ¹⁸	In het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid wordt bepaald dat overheidssites moeten voldoen aan

¹⁵ <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0036551&z=2015-05-01&g=2015-05-01>

¹⁶ <https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2019Z05258&did=2019D10935>

¹⁷ <https://mensenrechten.nl/publicatie/5bac8e0f45a4ac2922fe704e>

¹⁸ <https://wetten.overheid.nl/jci1.3:c:BWBR0040936&z=2018-07-01&g=2018-07-01>

			normen inzake toegankelijkheid naar behoren tot uiting komen in de voorbereiding en de uitvoering van de programma's;			<p>toegankelijkheidseisen zoals vastgelegd in EN 301 549/WCAG 2.1 en daarover verantwoordelijkheid moeten afleggen in een gepubliceerde toegankelijkheidsverklaring. Op deze manier wordt gewaarborgd dat de programma-instanties aan de digitale toegankelijkheidsvereisten voldoen.</p> <p>Tijdens de 2021-27 programmavoorbereiding hebben openbare consultaties plaatsgevonden. Ook op deze manier wordt gewaarborgd dat programma's aan de vereisten voldoen.</p> <p>Bij de programma's die meer gericht zijn op individuele begunstigde (bv. ESF+) zijn deskundigen actief betrokken bij de programmavoorbereiding en ook de implementatie.</p> <p>Verder zullen er mogelijk doelgerichte trainingen voor de programmaautoriteiten tijdens de implementatie georganiseerd worden om zowel bij de programmaautoriteiten als ook de begunstigten voor bewustwording te zorgen en te waarborgen dat aan de vereisten voldaan wordt.</p>
			3. regelingen voor rapportage aan het monitoringcomité over gevallen van door de fondsen gesteunde acties	Ja	<p>Klachtenprocedure algemeen: https://mensenrechten.nl/nl/college-voor-jou</p>	<p>Klachten over de niet-naleving van het Verdrag kunnen in Nederland centraal bij het College voor de Rechten van de Mens ingediend worden.</p>

					die niet conform zijn met het UNCRPD en klachten met betrekking tot het UNCRPD die zijn ingediend volgens de overeenkomstig artikel 69, lid 7, ingestelde regelingen.			<p>In alle Comit�es van Toezicht zit (op basis van artikel 34 van de CPR) een vertegenwoordiger die o.a. de naleving van het VN-verdrag onder zijn of haar verantwoordelijkheid heeft. Dit lid heeft de rol om de managementautoriteit actief te bevragen over naleving van het VN-verdrag in het programma. Tenminste een keer per jaar wordt dit punt op de agenda van het Comité van Toezicht geagendeerd.</p> <p>De aanvragers binnen de CPR-fondsen worden bovendien gevraagd of wordt gehandeld naar de aanvaardbare rechtsbeginselen, zoals of personen niet op grond van geslacht of handicap van het project worden uitgesloten. Aanvragers dienen hiervoor te tekenen.</p> <p>Indien uit audits naar voren komt, dat niet wordt voldaan of dat hiervoor bevindingen zijn, zal dit worden gemeld in verslagen bij de jaarlijkse afsluiting en worden voorgelegd aan het Comité van Toezicht en kan er – indien van toepassing – een proportionele korting van de subsidie worden voorgenomen.</p>
Randvoorwaarde	Fonds	Specifieke doelstelling	Voldoen aan randvoorwaarde	Criteria voor de vervulling van de randvoorwaarde	Voldoen aan criteria	Referentie aan relevante documenten	Afdekking van de randvoorwaarde(n) binnen NL	

Goede governance van de nationale of regionale strategie voor slimme specialisatie	EFR O	1. Een slimmer Europa door de bevordering van een innovatieve en slimme economische transformatie Alle specifieke doelstellingen van deze beleidsdoelstellingen	JA	Strategieën voor slimme specialisatie worden ondersteund door:			
				1. Actuele analyse van knelpunten voor innovatieverspreiding, met inbegrip van digitalisering	JA		<p>Hoofdstuk 2 van de RIS3 bevat een vergelijking met andere Europese regio's en het bevat een analyse van de samenwerking tussen bedrijven en kennisinstellingen. Ook de SWOT analyse in hoofdstuk 2 geeft een goed beeld van de kansen en bedreigingen, digitalisering komt ruim aan bod in de. In 2.1 wordt ook de zwakte geïdentificeerd van de achterblijvende R&D uitgaven als % van het.</p> <p>Hoofdstuk 3 van de RIS3 focust op de kernelementen van het beleid van West, sleuteltechnologieën zijn daarin heel belangrijk en digitalisering is een centrale sleuteltechnologie in het missiegedreven innovatiebeleid. De uitdaging zit in de valorisatie. Uit het Entrepreneurial Discovery Proces en de data-analyse volgt dat dit in West-Nederland van belang is. Het Mkb – en de start- en scale-ups hierbinnen – spelen hierbij een cruciale rol. Met een focus op het wegnemen van obstakels voor opschaling.</p> <p>Vraagstukken op het gebied van innovatieverspreiding zouden duidelijker kunnen worden uitgewerkt. Inmiddels is er beleid geformuleerd op dit punt middels een Tweede Kamerbrief voor Innovatie-Ecosystemen. In de update van de RIS zal hier een diepere analyse over worden opgenomen.</p>
				2. Bestaan van bevoegde regionale / nationale instelling of instantie belast met het beheer van de strategie voor slimme specialisatie	JA		<p>Voor West-Nederland is de managementautoriteit (MA, gedelegeerd aan de gemeente Rotterdam) namens het samenwerkingspartnerschap G4P4 (de vier grote steden en de vier provincies in het programmagebied) het competente instituut. De MA is verantwoordelijk voor het opstellen en onderhouden van de RIS3. . Deze RIS3 is in alle 8 de colleges van de bestuursorganen, die partner zijn in Kansen voor West vastgesteld in februari en maart 2020.</p> <p>De Kansen voor West Managementautoriteit heeft een voldoende administratieve capaciteit en werkt heel nauw samen met andere overheidslagen en publiek-private structuren. Dit levert een solide institutionele basis op. De monitoring en actualisatie van de RIS3 zal worden uitgevoerd door de MA.</p> <p>De MA zal dat in nauwe samenwerking doen met haar partners en de netwerken die zij hebben. Het netwerk bestaat uit kennisinstellingen, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties.</p>

						MA West is tevens opdrachtgever van Professor Boschma voor het monitorinstrument, dat specifiek voor deze RIS is ontwikkeld en ook voor cijferreeksen van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
				3. Instrumenten voor toezicht en evaluatie om de voortgang te meten in de richting van de doelstellingen van de strategie	JA	<p>Hoofdstuk 7 van de RIS3 West gaat over monitoring en periodieke evaluatie. Naast het continueren van de monitor die is gebruikt in de vorige programmaperiode is onder leiding van professor Boschma een specifiekere monitor opgezet aan de hand van het relatedness model voor Landsdeel West. Dit model is onder meer geschikt om internationaal complementaire competenties te zoeken en valideren. In maart 2020 is een nulmeting opgeleverd, waarmee de monitor een actueel en dynamisch beeld oplevert. Deze gegevens worden periodiek geupdate (tenminste 2-jaarlijks). Aan de hand van de geactualiseerde monitor wordt gekeken of de RIS3 bijstelling behoeft. De nulmeting van maart 2020 kan dan worden afgezet tegen herhalingsmetingen, afgelezen kan worden of de specialisatie is geslaagd (tot groei heeft geleid). Naast patenten worden ook naar sectordata gekeken.</p> <p>In de update van de RIS3 zullen we de kenindicatoren over %R&D uitgaven en aantal R&D werkers toevoegen. Deze zijn echter voor handen in de regulier beschikbare statistieken van het CBS.</p>
				4. Doeltreffende werking van het ondernemingsgezin ontdekkingsproces	JA	<p>In Zuid-Holland zijn vele ondernemers in het kader van de zogeheten Next Economie strategie drie jaar lang geraadpleegd. Dat was een grote actie op het toekomstig verdienvermogen in deze provincie. Deze basis is vervolgens benut als input voor de RIS3 West. West-Nederland sluit bij voorkeur aan bij bestaande relevante structuren, zoals de Economic Boards in de verschillende regio's (zoals aangegeven in hoofdstuk 7), maar ook op nationale schaal met bijvoorbeeld de Kennis en Innovatie Agenda's (KIA's). Dat zorgt ook voor een betere inbedding en draagvlak.</p> <p>. Door het netwerk en eigenaarschap van de 8 partners in Kansen voor West is er zicht op een groot aantal ondernemers en instanties die bezig zijn met de thema's waar West Nederland in uitblinkt.</p> <p>Belangrijk is het verankeren van het EDP. Dat zal gebeuren middels de vele structuren die daar al voor bestaan in West Nederland. Er zijn tal van samenwerkingsverbanden zoals de Economic Boards en onderliggend opgerichte Triple Helix samenwerkingsverbanden.</p>

			5. Acties die nodig zijn voor de verbetering van de nationale of regionale onderzoeks- en innovatiesystemen	JA	<p>De rode draad uit de SWOT-analyse is de noodzakelijke en gewenste opschaling van innovatie. Juist op dat terrein schiet het bestaande overheids-instrumentarium nog tekort. Met een focus op het wegnemen van obstakels voor opschaling krijgt deze RIS3 een plaats in het palet die voldoende toegevoegde waarde biedt. In onder meer het EFRO programma Kansen voor West III zal gestimuleerd worden om bij de te selecteren projecten het wegnemen van obstakels voor opschaling mee te nemen.</p> <p>-De aanwezige quadruplehelix-partijen (triple helix plus burgercoöperaties/maatschappelijk middenveld) worden gestimuleerd om nog meer samen te werken aan de vermarkting van innovatie. Alleen door tot rendabele businessmodellen te komen kan innovatie ook echt breed worden geïmplementeerd. Het Mkb wordt daarbij beter in positie gebracht om innovatie naar de markt te brengen.- De inzet op ‘innovatie met een open blik’, met sterke internationale verbanden, versterkt de innovatieketen en zorgt dat kennis van buiten in West wordt ingezet en vice versa.</p> <p>We sluiten aan op het rijks- en regiobeleid dat sterk gefocused wordt op het versterken van innovatie ecosystemen.</p>
			6. Acties om de industriële overgang te sturen	JA	<p>De industrie in West-Nederland is al topnotch in vergelijking met industrieën elders. Toch brengen de maatschappelijke uitdagingen rondom bijvoorbeeld klimaat, circulair, biodiversiteit, gezondheid en veiligheid nog grote uitdagingen met zich mee en significante transities. Juist in de SWOT-analyse (ook in de bijlage) staan veel voorbeelden hiervan opgenomen. De RIS3 West is juist gericht op de ondersteuning van industriële transitie. In West liggen er bijvoorbeeld kansen voor het met procestechnologie circulair maken van de industrie.</p>
			7. Maatregelen voor internationale samenwerking	JA	<p>Hoofdstuk 5 van de RIS is gericht op internationalisering een belangrijk thema voor veel bedrijven in West-Nederland, veel bedrijven zijn op export en samenwerking gericht. Het hoofdstuk bevat ook een korte, niet-limitatieve tour langs de belangrijke netwerken, verbanden en thema’s voor kansrijke internationale samenwerking in ons landsdeel, zoals de internationale netwerken rondom Circulair, Chemie en Life Sciences en het Vanguard Initiatief.</p>

Thematische randvoorwaarden BD2 - Een groenere, koolstofarme transitie naar een koolstofneutrale economie en een veerkrachtig Europa door de bevordering van een schone en rechtvaardige energietransitie, groene en blauwe investeringen, de circulaire economie, klimaatmitigatie en -adaptatie, risicopreventie en risicobeheersing, en duurzame stedelijke mobiliteit

2.1. Strategisch beleidskader ter ondersteuning van op energie-efficiëntie gerichte renovatie van residentiële en niet-residentiële gebouwen	EF RO	bevorderen van energie-efficiëntie en verminderen van de uitstoot van broeikasgassen	Ja	1. Er is een nationale langetermijnrenovatiestrategie vastgesteld ter ondersteuning van de renovatie van het nationale bestand van residentiële en niet-residentiële gebouwen, in overeenstemming met de eisen van Richtlijn (EU) 2018/844 van het Europees Parlement en de Raad. Deze strategie:	Ja	Lange Termijn Renovatiestrategie: Op weg naar een CO₂-arme Gebouwde Omgeving. RVO 6-3-2020 (zie https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2020/03/06/lange-termijn-renovatiestrategie-op-weg-naar-een-co2-arme-gebouwde-omgeving/rapport-lange-termijn-renovatiestrategie-op-weg-naar-een-co2-arme-gebouwde-omgevinging.pdf)	
				a) bevat indicatieve mijlpalen voor 2030, 2040 en 2050;	Ja	Lange Termijn Renovatiestrategie: Op weg naar een CO₂-arme Gebouwde Omgeving Zie pagina 72	Met het INEK wordt ingezet op een reductie van 49% in 2030 tov 1990.. Voor de gebouwde omgeving bedraagt dit 3,4 Mton. Daarmee komt de maximale uitstoot voor de gebouwde omgeving in 2030 uit op 15,3 Mton Voor 2050 wordt naar een CO ₂ reductie van 95% gestreefd... Dat staat gelijk aan een maximale uitstoot van 1,5Mton in 2050. LT-renovatiestrategie gaat bij het bepalen van een indicatieve mijlpaal voor 2040 uit van een lineaire afname van de uitstoot, Deze bedraagt dan maximaal 8,4 Mton in 2040.

			b) biedt een indicatief overzicht van financiële middelen voor de uitvoering van de strategie;	Ja	Lange Termijn Renovatiestrategie: Op weg naar een CO₂-arme Gebouwde Omgeving Zie hoofdstuk 8 pagina's 58-65.	Voor budgettaire middelen verwijzen we naar diverse programma's (Warmtefonds, Renovatieversneller, Programma Aardgasvrije wijken) en verschillende fiscale (inclusief hypotheek aftrek/verruiming, energie- en milieuinvesteringsaftrek voor bedrijven) en subsidieregelingen (waaronder Investeringsubsidie Duurzame Energie, subsidie energiebesparing eigen huis, programma energiebesparende maatregelen).
			c) bevat definities van doeltreffende mechanismen voor de bevordering van investeringen in de renovatie van gebouwen.	Ja	Lange Termijn Renovatiestrategie: Op weg naar een CO₂-arme Gebouwde Omgeving Zie hoofdstukken: 3: kosteneffectieve aanpakken van renovatie 4: Beleid en acties mbt grondige renovatie 5: Beleid en acties gericht op slechts presterende gebouwen en op energiearmoede 6: Beleidsmaatregelen en acties gericht op openbare gebouwen 7: Stimulansen voor het gebruik van slimme technologieën en vaardigheden	Hier worden de definities uit de Richtlijn Energie Efficiency en de Energie Prestatie Gebouwen Richtlijn als uitgangspunt genomen.
			2. Maatregelen ter verbetering van de energie-efficiëntie om de vereiste energiebesparingen te verwezenlijken.	Ja	Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019. Zie Pagina's 64-69 en Bijlagen 3, I en II https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-	In het Integraal Energie en Klimaatplan gaat Nederland uit van een Energie-efficiency doelstelling van 32,5% in 2030. Uitgangspunt voor het behalen van de doelstelling is een brede mix van 50 beleidsinstrumenten voor Industrie, gebouwde omgeving, energie, transport en landbouw.

					<p>Klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf</p> <p>Klimaat- en Energieverkenning 2020 Planbureau voor de Leefomgeving, 2020.</p> <p>https://www.pbl.nl/sites/default/files/downloads/pbl-2020-klimaat-en-energieverkenning2020-3995.pdf</p> <p>Detailed methodology for the operation of energy efficiency improvement measures to ensure achievement of the required energy savings.</p> <p>De methodiek is vastgelegd in:</p> <p>Standaard en streefwaarden voor woningisolatie RVO.nl Rijksdienst</p> <p>Energiebesparingsplicht RVO.nl Rijksdienst</p> <p>Erkende Maatregelenlijsten energiebesparing (EML) RVO.nl Rijksdienst</p>	<p>Doorrekeningen van het Planbureau voor de Leefomgeving laten zien dat het beleid dat in de ramingen kon worden meegenomen onvoldoende is om de doelstelling te behalen. Tegelijkertijd is een aantal beleidsmaatregelen zoals die voor aardgasvrije wijken, CO2 heffing industrie, emissieloze zones voor verkeer en sluiting kolencentrales nog onvoldoende uitgewerkt om in de ramingen mee te kunnen nemen. Mochten deze maatregelen onvoldoende zijn om de streefdoelen te bereiken dan zullen aanvullende beleidsmaatregelen worden ingevoerd. De Verkenning geeft overigens aan dat de energie efficiency doelstelling voor 2020 ruim is gehaald.</p> <p>In de beoordeling van het INEK stelt de EC dat de maatregelen en acties realistisch maar dat het ontbreekt aan details en kwantificering, waardoor het moeilijk is te bepalen of de maatregelen ervoor zorgen dat de doelen worden gehaald. De verdere uitwerking van de maatregelen en de jaarlijkse doorrekeningen van het PBL zullen e.e.a. meer inzichtelijk maken en waar nodig tot bijsturing leiden. De EC stelt verder aanvullende maatregelen voor o.a. om voort te bouwen op het momentum van de Renovation Wave en de mogelijkheden geboden vanuit het RRF. Omdat Nederland ervoor heeft gekozen de besluitvorming hiervan over te laten aan de nieuwe regering is dat niet voor 30 april 2021 ter besluitvorming ingediend.</p>
--	--	--	--	--	---	---

2.2. Governance van de energiesector	EF RO	<p>bevorderen van energie-efficiëntie en verminderen van de uitstoot van broeikasgassen;</p> <p>het bevorderen van hernieuwbare energie overeenkomstig Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad, met inbegrip van de daarin vastgelegde duurzaamheids-criteria.</p>	Ja	Overeenkomstig artikel 3 van Verordening (EU) 2018/1999 en in overeenstemming met de doelstellingen inzake broeikasgasemissiereductie op lange termijn in het kader van de Overeenkomst van Parijs wordt de Commissie in kennis gesteld van het geïntegreerde nationale energie- en klimaatplan, met onder meer:		<p>Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.</p> <p>https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf</p>	<p>De nationale uitgangspunten zijn neergelegd in de Klimaatwet (Ingaande 1-1-2020) waarin de CO2-reductie hoofddoelen zijn opgenomen (49% in 2030, 95% in 2050 t.o.v. 1995).</p> <p>Deze punten zijn het startpunt voor het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan (INEK) 2021-2030 (elke 5 jaar te actualiseren). Deze zijn vervolgens uitgewerkt in o.a. het nationaal programma Regionale Energie Strategie opgebouwd uit regionale RES.</p>
				1. alle verplichte elementen van het model in bijlage I bij Verordening (EU) 2018/1999;	Ja	<p>Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.</p>	De betreffende bijlage is 1-op-1 gebruikt voor de indeling van het Integraal Nationaal Energie en Klimaatplan (INEK).
				2. een overzicht van de geplande financiële middelen en mechanismen voor maatregelen ter bevordering van koolstofarme energie.	Ja	<p>Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.</p> <p>Voor West is er een extar invenstrisatie van beschikbare middelen gedaan:</p> <p>kvw-west-quickscan-overheidsfinanciering-klimaattransitie-26-06-2020-002-.pdf (kansenvoorwest2.nl)</p>	In de beoordeling geeft de EC aan dat het plan een vrij volledige assessment van de investeringsbehoeften weergeeft en dat de autoriteiten nadrukkelijk zijn nagegaan hoe de noodzakelijke middelen te mobiliseren. In het plan zelf is het overzicht niet erg gedetailleerd en ontbreekt veelal de kwantitatieve informatie. Dit is vooral een gevolg van de gekozen instrumenten (regulering en fiscale maatregelen) die tot het gewenste resultaat moeten leiden. De onderbouwing hiervoor is opgenomen in de onderliggende analyse van het CPB.

2.3. Doeltreffende bevordering van het gebruik van hernieuwbare energie in alle sectoren en in de hele Unie	EF RO	het bevorderen van hernieuwbare energie overeenkomstig Richtlijn (EU) 2018/2001, met inbegrip van de daarin vastgelegde duurzaamheidscriteria	Ja	Er is voorzien in maatregelen om te zorgen voor:		
			1. het naleven van het bindende nationale streefcijfer voor hernieuwbare energie voor 2020 en handhaving van dit aandeel hernieuwbare energie als referentieaandeel tot 2030, of de vaststelling van extra maatregelen indien het referentieaandeel gedurende een periode van een jaar niet wordt gehandhaafd overeenkomstig Richtlijn (EU) 2018/2001 en Verordening (EU) 2018/1999;	Ja	<p>Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.</p> <p>https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf</p> <p>Nationaal Programma Regionale Energie Strategie</p> <p>https://www.regionale-energiestrategie.nl/default.aspx</p> <p>Programmastart Interbestuurlijk Programma (IBP) Ministerie van BZK, 14-2-2018</p> <p>https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/02/14/programmastart-interbestuurlijk-programma-ibp</p>	<p>Hernieuwbare energie (HE) – bevordering gebruik – volgens het INEK acht de EC voor NL 26% een redelijk doel (EU-doel 32%) en NL toont de ambitie een aandeel van 27% te realiseren. PBL schat dat met alle maatregelen 30-32% wordt gehaald (INEK pag. 10)</p> <p>Deze opgaven worden geborgd in het Nationaal Programma Regionale Energiestrategie gestoeld op regionale energiestrategieën, waarin per regio de concrete programma's en acties zijn opgenomen. Deze regionale strategieën zijn medio 2021 definitief vastgesteld. Dit is geborgd in het Interbestuurlijke Programma (februari 2018) voor een meerjarige programmatische nationale aanpak.</p>
			2. een toename van het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector conform artikel 23 van Richtlijn (EU) 2018/2001, zulks overeenkomstig de vereisten	Ja	<p>Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030. Ministerie van Economische Zaken en Klimaat. November 2019.</p> <p>https://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/11/01/integraal-nationaal-energie-en-</p>	<p>In het INEK is een breed pallet aan financiële (zie bv. 3.1.2) en niet-financiële (zie bv. 3.2) maatregelen aangekondigd om het aandeel hernieuwbare energie in de verwarmings- en koelingssector te doen stijgen.</p>

				van Richtlijn (EU) 2018/2001 en Verordening (EU) 2018/1999.		Klimaatplan/integraal-nationaal-energie-en-klimaatplan.pdf Voortgangsrapportage Energie uit hernieuwbare bronnen in Nederland 2017-2018. RVO http://www.rijksoverheid.nl/binaries/rijksoverheid/documenten/rapporten/2019/12/31/voortgangsrapportage-energie-uit-hernieuwbare-bronnen-in-nederland-2017-2018/bijlage-voortgangsrapportage.pdf	De toename van het aandeel hernieuwbare energie in verwarming en koelingssector (als onderdeel van de richtlijn HE) wordt tweejaarlijks gemonitord. In 2015 en 2016 (rapportage 2018) was het 5,5%. In 2017 en 2018 resp. 5,7 en 6,1% (rapportage eind 2019; zie op pag. 11 e.v. ook een uitgebreid overzicht van maatregelen genomen en/of gepland om de groei van energie uit hernieuwbare bronnen te bevorderen.
2.6. Bijgewerkte planning voor afvalbeheer	EF RO	bevorderen van de overgang naar een circulaire en hulpbronnefficiënte economie	Ja	Er is voorzien in één of meer afvalbeheerplannen als bedoeld in artikel 28 van Richtlijn 2008/98/EG van het Europees Parlement en de Raad; deze hebben betrekking op het hele grondgebied van de lidstaat en bevatten:	Ja	Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Rijkswaterstaat 2 maart 2021 Zie www.lap3.nl/uitvoering-lap/tweede-wijziging/	
				1. een analyse van de bestaande situatie inzake afvalbeheer in het betrokken geografisch gebied, met inbegrip van soort, hoeveelheid en bron van de geproduceerde afvalstoffen en een evaluatie van de ontwikkeling van de afvalstromen in de toekomst, rekening houdend met de	Ja	Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging Zie deel F, bijlage 4: Feiten en Cijfers pag. 306-313. https://lap3.nl/publish/pages/121774/lap3_deel-f-compleet_02-03-2021.pdf	In bijlage F4 zijn de feiten en cijfers opgenomen. Naast een toelichting bij de productie en verwerking van het Nederlands afval sinds 1985 is ook een inschatting gemaakt voor de komende planperiode (2029).

			verwachte gevolgen van maatregelen in het kader van afvalpreventieprogramma's die zijn opgezet in overeenstemming met artikel 29 van Richtlijn 2008/98/EG;			
			2. een beoordeling van de bestaande regelingen voor afvalinzameling, inclusief de materiële en territoriale dekking van gescheiden inzameling en maatregelen om de werking ervan te verbeteren, alsook de behoefte aan nieuwe inzamelingsregelingen;	Ja	<i>Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging</i> Deel A.5: Beschikbaar Instrumentarium https://lap3.nl/publish/pages/121369/lap3_a05_instrumentarium_02-03-2021.pdf	In het onderdeel Beleidskader wordt het beleid inzake afvalpreventie en -beheer geschetst. Naast de traditionele activiteiten als inzamelen, verbranden en storten komen ook onderwerpen als beschikbaar instrumentarium, afval of niet, vergunningverlening en capaciteitsregulering aan bod. Daarbij wordt ook inzicht gegeven in de monitoring en handhaving van het beleidskader.
			3. een beoordeling van de investeringskloof waaruit de noodzaak van de sluiting van bestaande afvalinstallaties en de behoefte aan aanvullende of aangepaste infrastructuur voor afvalbeheer blijken, met informatie over de bronnen van inkomsten ter dekking van de werkings- en onderhoudskosten;	Ja	<i>Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging</i> Deel A.4: Algemene uitgangspunten en algemeen beleid pagina's 43-46 https://lap3.nl/publish/pages/121368/lap3_a04_uitgangspunten_02-03-2021.pdf Deel A.5: Beschikbaar Instrumentarium https://lap3.nl/publish/pages/121369/lap3_a05_instrumentarium_02-03-2021.pdf	De overheid heeft slechts een beperkte functie in de keten. De verantwoordelijkheid voor de afvalinzameling ligt bij de gemeenten. Die zamelen zelf in of huren daarvoor de markt in. Als referentiewaarde van maximale kosten wordt met € 205 per ton gerekend. Voor de financiële stimulering van innovaties zijn er de Milieu-investeringsaftrek (fiscaal) en verschillende financiële instrumenten beschikbaar.

				4. informatie over locatiecriteria voor de keuze van toekomstige locaties en capaciteit van toekomstige afvalverwerkingsinstallaties.	Ja	<p>Landelijk Afvalbeheer Plan (LAP3) Tweede wijziging</p> <p>Deel B15: Capaciteitsplanning</p> <p>https://lap3.nl/publish/pages/121391/lap3_b15_capaciteitsplanning_02-03-2021.pdf</p>	De Rijksoverheid ziet de investeringsbeslissingen en exploitatie van AVI's als een verantwoordelijkheid van de markt. Het beleid is erop gericht door circulaire processen (VANG=Van Afval Naar Grondstof) de benodigde capaciteit af te bouwen. Het is dan aan de markt om de restcapaciteit af te bouwen of te benutten door brandbaar restafval uit het buitenland te importeren.
--	--	--	--	---	----	--	--

5. Programma-autoriteiten

Tabel 13: Programma-autoriteiten			
Programma-autoriteiten	Naam van de instelling	Naam van de contactpersoon	E-mail
Managementautoriteit	Gemeente Rotterdam	Ruud van Raak	rghj.vanraak@rotterdam.nl
Boekhoudautoriteit	Gemeente Rotterdam	Eduard Lenoir	ea.lenoir@rotterdam.nl
Auditautoriteit	Ministerie van Financiën	Ton van Wissen	a.p.m.wissen@minfin.nl
Orgaan dat betaling van de Commissie ontvangt	Gemeente Rotterdam	Eduard Lenoir	ea.lenoir@rotterdam.nl
Indien van toepassing, autoriteiten die betalingen ontvangen van de commissie op grond van technische bijstand (Artikel 30(5))	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Als er sprake is van technische bijstand extra tabel toevoegen (zie programmaformat):

Tabel 13 bis: Het gedeelte van de percentages als bedoeld in artikel 30, lid 5, onder b, dat zou worden vergoed aan de instanties die betalingen van de Commissie ontvangen in het geval van technische bijstand overeenkomstig artikel 30, lid 5 (in procentpunten)

Gemeente Rotterdam	100%
--------------------	------

Bij het opstellen van het EFRO-programma zijn verschillende partners in West betrokken; zij zullen ook betrokken blijven bij de uitvoering van het programma.

Betrokkenheid tijdens de voorbereiding

Voor de derde programmaperiode is dit programma een resultante van een goed functionerend partnerschap van de G4P4 (4 provincies en 4 grote steden in West-Nederland). De RIS3 voor West vormt een belangrijk inhoudelijk vertrekpunt voor dit programma. In het traject om te komen tot een RIS3 zijn relevante partners op meerdere manieren betrokken en is een uitgebreid **Entrepreneurial Discovery Process** doorlopen. In dit proces zijn stakeholders geconsulteerd van veel verschillende partijen bij de 8 partners-Nederland. Het gaat om bedrijven, onderwijs-, kennis- en campusinstellingen, triple-helix organisaties, regionale ontwikkelingsmaatschappijen, gemeenten, de G4P4 en instellingen uit het maatschappelijk middenveld. Dit is op verschillende niveaus gebeurd, per partner en als geheel en ook nog met een aantal stakeholder groepen afzonderlijk. Er is daarnaast een brede fysieke consultatie geweest op 26 september 2019 met ruim 120 aanwezigen gevolgd door een forse on-line consultatie, waarin ruim 50 reacties zijn ingediend door een breed scala aan partijen zoals waterschappen, kennisinstellingen, onderwijs, overheid, bedrijfsleven en non-gouvernementele organisaties.

Daarnaast is er een brede stuurgroep ingesteld met vertegenwoordigers van het Rijk, de 4 grote steden, de 4 westelijke provincies en de middelgrote gemeenten. over de hoofdlijn van de RIS3. Tot slot is er regelmatig overlegd over de inhoud van de RIS3 met de andere Nederlandse landsdelen en het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. Specifiek is er ook apart overleg geweest met een aantal topteam uit het missie-gedreven innovatiebeleid, die weer tripartiet zijn samengesteld.

Ook na vaststelling van de RIS3 en bij het opstellen van het EFRO-programma voor West heeft de stuurgroep en managementautoriteit de relevante partners in West en daarbuiten betrokken. Zo zijn er voor elke prioriteit werkgroepen ingesteld onder de stuurgroep, waarin de overheidslagen allemaal betrokken zijn. Het volledige OP is gebaseerd op de RIS3, dus niet alleen innovatie, en op het missiegedreven innovatiebeleid van het Rijk. Dat laatste beleid is ook weer breed geconsulteerd. De stuurgroep en het bestuurlijk overleg G4P4 hebben op diverse momenten versie van het OP besproken. Op 18 juni 2020 is een groot webinar gehouden dat door ruim 100 mensen is bezocht, naast algemeen is daar ook in deelsessies per prioriteit het OP breed geconsulteerd. Die is voortgezet in een brede online consultatie van 23 juni tot 9 juli 2020, waar vele reacties zijn opgehaald. Deze zijn allemaal beoordeeld en grotendeels verwerkt in het OP. Een aantal reacties hadden ook betrekking op de uitvoeringsfase en zullen daarin worden meegenomen. Net als bij de RIS3 hebben ook afstemmingen landelijk plaatsgevonden met het Rijk, zowel ambtelijk als bestuurlijk, en met de andere landsdelen.

Er is een brede en openbare manier van consulteren opgezet, waarbij ruim bekendheid gegeven is aan de consultatie en iedereen kon reageren.

Betrokkenheid tijdens de uitvoering

Ook tijdens de uitvoering blijven partners betrokken. De volgende gremia zijn betrokken bij de uitvoering, toezicht en evaluatie van het programma:

- De regionale ontwikkelingsmaatschappijen en hun achterban
- 8 partners in het programma
- Comité van Toezicht
- Diverse gremia per partner
- werkgroepen
- Deskundigencommissie
- Stedelijke adviesgroepen
- Binnen de GTI's en mogelijk CLLD's zullen ook lokale groepen met een brede vertegenwoordiging worden betrokken, denk aan partijen die werken aan de energietransitie in die gebieden.

Programmapartners

Voor de uitvoering van het OP West 2021-2027 wordt het programmasecretariaat en de uitvoering, net als de vorige 2 programmaperiodes belegd bij de Managementautoriteit van Kansen voor West (gemeente Rotterdam) bijgestaan door drie Intermediaire instanties bij de gemeenten Amsterdam-Den Haag en Utrecht voor de uitvoering van de GTI's in die 3 steden. De MA en de 3 stedelijke programmabureaus begeleiden projectindieners bij het voorbereiden van hun aanvragen en de uitvoering van goedgekeurde projecten, bewaakt de financiële en inhoudelijke voortgang van het programma en zorgt voor de communicatie en publiciteit van het programma. Op twee manieren zijn alle 8 partners betrokken bij de uitvoering. Op de eerste plaats is bij alle 8 partners een steunpunt ingericht voor belangstellenden voor het programma, hier wordt de projectpijplijn gevuld. Daarnaast is er op programmaniveau een ambtelijk G4P4 overleg (accounthoudersoverleg) samen met het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat voor de relevante besluitvorming tijdens de uitvoering op programmaniveau. Tevens is er een bestuurlijk overleg van de G4P4. De samenwerking van de 8 partners is gebaseerd op een bestuurlijk convenant.

Comité van Toezicht

Er wordt bij de uitvoering van het EFRO-programma gewerkt met een Comité van Toezicht (CvT) met een toezichthoudende rol. Het CvT ziet toe op de correcte uitvoering van het programma: het evalueert de uitvoering en de voortgang van het programma, bespreekt de jaarprogrammering en brengt advies uit over door de Managementautoriteit (gemeente Rotterdam) voorgestelde wijzigingen van het programma. Dit Comité behoudt dezelfde samenstelling en functie als in de programmaperiode 2014-2020 en bestaat uit vertegenwoordigers van:

- De G4P4 (voorzitter)
- Vertegenwoordiger Werkgevers
- Vertegenwoordiger Werknemers
- Vertegenwoordiger overige Steden
- Vertegenwoordiger Kennisinstellingen/Onderwijs
- Vertegenwoordiger Milieuorganisaties
- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat en het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
- Het Maatschappelijk Middenveld
- Organisaties voor bewaken non-discriminatie

Deze selectie is conform de wettelijke kaders en gebruiken in Nederland.

Overige Betrokkenheid

Om voldoende voeding te houden met een bredere groep stakeholders zal binnen de daartoe al bestaande gremia periodiek zowel de RIS3 als de jaarprogrammering van het OP worden getoetst. Het gaat hier om de economic boards in de regio Utrecht, Zuid-Holland en de MRA (metropool regio Amsterdam inclusief delen van Noord-Holland en Flevoland). Dit heeft een vrijwel Westbrede dekking. Voor de Noordoostpolder en Noord-Holland Noord zal een vergelijkende externe vinger aan de pols worden gehouden. De werkgroepen die geadviseerd hebben bij het ontwerp van het OP zullen deze keer in stand blijven om advies te geven over de programmering tijdens de uitvoering en tot slot

is een synergiegroep ingesteld met het Rijk en de andere landsdelen om onderling en breed in Rijk en regio voldoende de programmering synergetisch af te stemmen.

Deskundigencommissie

Een expertgroep van onafhankelijke deskundigen op de terreinen van het EFRO-programma zal de inhoudelijke beoordeling van projectaanvragen uitvoeren. Nadat aanvragen door de MA zijn getoetst op compleetheid, beoordeelt de deskundigencommissie de kwaliteit van aanvragen en geeft zij een zwaarwegend advies aan de managementautoriteit op basis van punten voor de landelijk afgesproken criteria.

De criteria voor de selectie van deskundigen in de commissie zijn:

- Onafhankelijkheid: geen betrokkenheid bij aanvragers. Indien die er wel is zal het betreffende lid niet deelnemen aan de beraadslagingen over dat project.
- Deskundigheid: inhoudelijke expertise op het/de terrein(en) van het programma.

De deskundigencommissie wordt benoemd door de managementautoriteit op advies van het Comité van Toezicht. De samenstelling verandert deels ten opzichte van de programmaperiode 2014-2020, om zo recht te doen aan de inhoudelijke wijzigingen in het programma 2021-2027 ten opzichte van de periode ervoor. Er zal een grotere schil experts worden gevraagd en met een centrale kerncommissie worden gewerkt, dit naar “best practice” van de collega’s van OP Zuid.

Stedelijke adviesgroepen

Eigenlijk als sinds de jaren 90 van de vorige eeuw werkt EFRO West met een specifiek luik voor duurzame stedelijke ontwikkeling in de G4. Ook sinds die tijd wordt er gewerkt met stedelijke adviesgroepen, die zowel op programmaniveau als projectniveau, de stedelijke programma-autoriteit adviseren. Deze adviesgroepen zijn breed samengesteld uit stakeholders uit de gekozen GTI-gebieden uit het bedrijfsleven, onderwijs en namens andere relevante gremia. Extra aandacht zal hier zijn voor nog meer burgerparticipatie.

Code of Conduct on Partnership

Hierbij is de ‘Code of Conduct on Partnership’ (Verordening (EU) Nr. 240/2014) in acht genomen. Hier wordt op de volgende manier invulling aangegeven:

- Er wordt transparantie betracht over welke partners zijn geconsulteerd in de voorbereiding (zie de aparte bijlage in de RIS3 en dit hoofdstuk van het EFRO-programma) en in de uitvoering (website van KvW II en de toekomstige website voor het EFRO-programma 2021-2027).
- Partners zijn voorzien van voldoende informatie en hebben voldoende tijd gehad om te reageren in de consultatie.
- Partners zijn in alle fasen betrokken: programmavoorbereiding, uitvoering, monitoring en evaluatie.
- Ondersteuning van ‘capacity building’ van partners: in de RIS3 en in het EFRO-programma is geconstateerd dat West beschikt over een sterke ‘innovatie-infrastructuur’ en samenwerkingsverbanden, door de oprichting van de ROM’s in alle 4 de provincies is dit de afgelopen jaren erg versterkt. Partners zijn ook in de afgelopen programmaperiode via het Comité van Toezicht, de Stedelijke adviesgroepen en de deskundigencommissie goed in staat gebleken om een bijdrage te leveren aan de uitvoering, monitoring en evaluatie van het programma. Er wordt dan ook weinig aanleiding gezien om aan ‘capacity building’ in brede zin te doen. Wel zet de MA met haar steunpunten in op gerichte ondersteuning van potentiële aanvragers, onder andere waar het nieuwe doelgroepen betreft (o.a. Burgercoöperaties en andere partijen in het ‘maatschappelijk middenveld’). Dit gebeurt door middel van informatiebijeenkomsten, workshops, events, online voorlichting en andere communicatiemiddelen (zie ook hoofdstuk 7).
- Platforms om te leren en goede parktijkjes uit te wisselen: naast de deskundigencommissie wordt ook een groep ‘ervaringsdeskundigen’ (aanvragers uit de afgelopen programmaperiode) regelmatige informeel geraadpleegd bij aanvang van de programmaperiode 2021-2027 en gedurende de uitvoering en wordt het permanente klanttevredenheidsonderzoek onder alle begunstigden voortgezet.

Inleiding

De kerngedachte van de communicatiestrategie van Kansen voor West is dat we steeds stilstaan bij de vraag hoe we de meest gewenste projecten krijgen, hoe de relatie met (potentiële) subsidieaanvragers en -ontvangers soepel verloopt en wat Kansen voor West bijdraagt aan goede resultaten van de inzet van Europese Fondsen.

Communicatiedoelstellingen

- Bekendheid van het OP zodat onze doelgroepen ons makkelijk kunnen vinden
- Werven van ‘gewenste projecten’
- Laagdrempelige toegang tot de subsidiemogelijkheden
- Begrijpelijke en strk vereenvoudigde verantwoordingsverplichtingen
- Vertrouwen van begunstigden en stakeholders
- Zichtbaarheid van de resultaten en effecten

Doelgroepen

We richten ons op twee hoofddoelgroepen.

1. Begunstigden en potentiële begunstigden

- Mkb, samenwerkingsverbanden van ondernemers, kennisinstellingen, intermediairs en overheden
2. Stakeholders
- samenwerkende overheden, bedrijven, maatschappelijke organisaties en burgers

(Potentiële) begunstigden

Bij contacten met het Mkb is vaak een intermediair betrokken (subsidieadviseur of facilitator). Daarnaast zijn groepen Mkb'ers verenigd in een netwerk. Het is zaak de belangrijkste netwerken in kaart te brengen, een relatie mee op te bouwen en met elkaars activiteiten mee te liften. Bij iedere call of openstelling is er een strak, gericht communicatie traject gericht op:

- Informeren en adviseren over subsidiemogelijkheden en projectadministratie
- Transparantie bieden m.b.t. beleid, processen en besluitvorming
- Enthousiasmeren om een aanvraag in te dienen en ervaringen & resultaten te delen.

Stakeholders

Stakeholders hebben belang bij, of invloed op het slagen van het OP. Via de bestaande boards zetten we in op het Entrepreneurial Discovery Proces (EDP).

Communicatiedoelstellingen

- Informeren over- en betrekken bij besluitvorming
- Informeren over voortgang, resultaten en meerwaarde van het programma
- Geïnformeerd worden over relevante onderwerpen van de stakeholders

Kansen voor West en het brede publiek

Communicatie met het brede publiek is geen hoofddoel, maar wel een verplichting. Daarom werken de fondsen samen aan slimme communicatie-oplossingen.

Daarnaast bieden de strategische projecten kansen. Enerzijds voor landsdeeloverstijgende samenwerking. Maar ook omdat deze projecten expliciet de verplichting hebben acties richting het brede publiek te organiseren. Inzet van de communicatiekanalen van de MA's én van de begunstigde maken de boodschap krachtiger. Storytelling is een heel geschikte manier om het belang van deze innovaties op een begrijpelijke manier te delen. Voor niet-strategische projecten ontwikkelen we een tool-box.

Communicatiedoelstellingen

- Bijdragen aan een positief imago van Europese programma's
- Informeren over resultaten en effecten van Europees geld

Communicatiekanalen

Kansen voor West kiest voor een online- en cross mediale aanpak.

Programmawebsite

De website van Kansen voor West is de basis van alle informatie. Alle communicatiemiddelen verwijzen daarnaar. De informatie op de website is snel vindbaar voor aanvragers, begunstigen en intermediairs. (Strategische)projecten zijn goed zichtbaar. De website is binnen 6 maanden na goedkeuring van het Programma online en voldoet aan de Europese richtlijnen.

Social Media

We bouwen aan ons netwerk op LinkedIn, omdat dit zakelijk het meest gebruikt wordt. Daarnaast gebruiken we Twitter en Facebook om aan te sluiten bij europaomdehoek.nl.

